

Institutionen för
socialt arbete – socialhögskolan

C-uppsats, 10 poäng
Vårterminen 2007
2007-06-05
S7c

Om att våga lyfta frågan

– en kvalitativ studie om orsaker till hedersrelaterat förtryck
och frivilligorganisationers attitydförändringsarbete

Marie Bergfeldt & Pia Bergman

Handledare: Tore Svendsén

Om att våga lyfta frågan

– en kvalitativ studie om orsaker till hedersrelaterat förtryck och frivilligorganisationers attitydförändringsarbete.

Av: Marie Bergfeldt och Pia Bergman

Abstract

The purpose of this research has been to investigate possible reasons for why honour related oppression exist in Sweden as well as to find out how some voluntary organisations work to change honour oppression related attitudes. The questions that the reserachers were trying to answer were (1) What are the possible causes for honour related oppression in Sweden? (2) How can honour related oppression be identified? (3) What are the voluntary organisations doing to change these attitudes? To answer these questions a qualitative method was used. The reserachers examined what leading researchers in this area thought were the reasons to why honour related oppression exist and then carried out interviews with participants from four voluntary organisations. A social constructional approached were chosen as the theoretical framework for this research and the results were also analysed from several perspectives. The reserachers found that the reasons for the honour related oppression links to the upkeep of old traditions and customs as well as gaps in the Swedish integration of immigrants. The researchers concluded that the honour related oppression exist due to old habits that can change over time.

Key words: honour, violence, voluntary organisation, attitude

Nyckelord: heder, hedersrelaterat våld, förtryck, frivilligorganisation, attityd

Stockholm 2007-06-05

Tack,

Med detta brev önskar vi tacka alla de som stöttat oss under vår studie. Först och främst vill vi tacka våra intervjupersoner, Nicklas Kelemen vid Rädda Barnen i Stockholm, Emre Gungor inom Sharaf Hjältar/Elektra vid Fryshuset i Stockholm, Thomas Laurell – pressekreterare vid RFSL i Stockholm samt "Sara" som ställde upp anonymt som representant för en större etnisk frivilligorganisation.

Vi vill även tacka vår handledare Tore Svendsén som fungerat som vår vägvisare då vi periodvis varit ute på djupt vatten och haft svårt att hitta rätt väg. Även ett stort tack till kursansvarig Thomas Öhlund, för goda tips och idéer innan studien påbörjades.

Till sist och inte minst vill vi tacka våra familjer som stöttat och stått ut med oss då våra tankar varit långt borta. Utan er alla hade vi inte haft möjlighet att genomföra denna intressanta och lärorika resa.

Marie Bergfeldt & Pia Bergman

Innehållsförteckning

Inledande avsnitt	1
Inledning & bakgrund	1
Syfte	2
<i>Frågeställningar</i>	2
Centrala begrepp	2
Uppsatsens disposition	3
Koppling till socialt arbete	3
Tidigare forskning	4
Definition av hedersrelaterat våld	4
Invandring	4
Familjen	5
<i>Kvinnans ställning i den patriarkala familjen</i>	5
<i>Äktenskap och sexualitet</i>	5
Det hedersrelaterade våldets yttrande	6
Det ideella arbetet	6
Teoretiska perspektiv	7
<i>Särskiljandet av teoretiska perspektiv och tidigare forskning</i>	7
Socialkonstruktivistiskt perspektiv	7
Kulturellt perspektiv	8
<i>Begreppet kultur</i>	8
<i>Det mångkulturella samhället</i>	9
Patriarkalt perspektiv och genusperspektiv	9
Individens rättigheter	10
<i>Mänskliga rättigheter</i>	10
<i>Konventionen om barnets rättigheter</i>	10
<i>Minoritetsrättigheter</i>	10
Metod	11
Kvalitativ metod	11
Abduktion	11
Vetenskapsfilosofisk position	11
<i>Hermeneutiskt förhållningssätt</i>	11
<i>Fenomenologiskt förhållningssätt</i>	11
Datainsamling och urval	12
<i>Urval av litteratur och litteratursökning</i>	12
<i>Urval av intervjupersoner</i>	12
Intervjuunderlagets utformning	13
Förfaringsätt under intervjun	13
Intervjubearbetningen	13
Etiska överväganden	14
Resultatredovisningen	14
Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	15
<i>Reliabilitet</i>	15
<i>Validitet</i>	15
<i>Generaliserbarhet</i>	15

Resultat och analys	16
Intervjupersonerna.....	16
<i>Emre Gungor – Sharaf Hjältar vid Fryshuset i Stockholm</i>	16
<i>Kvinna - Etnisk frivilligorganisation i Stockholm</i>	16
<i>Nicklas Kelemen – Rädda Barnen i Stockholm</i>	16
<i>Thomas Laurell – RFSL i Stockholm</i>	17
Orsaker till det hedersrelaterade förtrycket i Sverige.....	17
<i>Emre Gungor – Sharaf Hjältar</i>	17
<i>Sara - Etnisk frivilligorganisation</i>	18
<i>Nicklas Kelemen – Rädda Barnen</i>	18
<i>Thomas Laurell – RFSL</i>	19
Analys: Orsaker till det hedersrelaterade förtrycket i Sverige	19
<i>Kulturen</i>	19
<i>Det kollektiva tänkandet</i>	20
<i>Patriarkat och genus</i>	20
<i>Integrationen</i>	20
<i>Den mediala bilden</i>	21
Förtryckets yttrande.....	21
<i>Emre Gungor – Sharaf Hjältar</i>	21
<i>Sara - Etnisk frivilligorganisation</i>	22
<i>Nicklas Kelemen – Rädda Barnen</i>	22
<i>Thomas Laurell – RFSL</i>	22
Analys: Förtryckets yttrande	23
<i>De som drabbas av förtrycket</i>	23
<i>Sexuella relationer</i>	23
<i>Kollektivet</i>	23
Frivilligorganisationernas arbete.....	24
<i>Emre Gungor – Sharaf Hjältar</i>	24
<i>Sara - Etnisk frivilligorganisation</i>	25
<i>Nicklas Kelemen – Rädda Barnen</i>	26
<i>Thomas Laurell – RFSL</i>	26
Analys: Frivilligorganisationernas arbete	27
<i>Olika nivåer</i>	27
<i>Det preventiva arbetet</i>	27
<i>Frivilligorganisationernas metoder</i>	28
Sammanfattande analys	28
Slutdiskussion	29
Besvarandet av frågeställningar	30
<i>Vilka möjliga orsaker finns till att det hedersrelaterade förtrycket existerar i Sverige?</i>	30
<i>Hur kan det hedersrelaterade förtrycket yttra sig?</i>	30
<i>Hur arbetar frivilligorganisationerna för att förändra de hedersrelaterade förtryckande attityderna?</i>	31
Slutsatser	31
Metodkommentarer	31
Förslag till fortsatt forskning.....	32

Referenser	33
Elektroniska källor	35
Bilagor	36
Bilaga 1. Bakgrund till C-opsats	36
Bilaga 2. Intervjubrev	39
Bilaga 3. Intervjuunderlag.....	40

Inledande avsnitt

Inledning & bakgrund

Hedersrelaterat förtryck är ett mycket aktuellt ämne idag. Morden på Sara i Umeå, Pela i Kurdistan och Fadime i Uppsala, har skapat stora debatter i media och startat ett flertal forskningsprojekt runt om i landet. Trots detta saknar många en djupare förståelse för hur man kan utöva dessa våldshandlingar, på grund av något som ofta benämns som brott i hederns namn. Vi har under praktikperioder kommit i kontakt med området hedersrelaterat våld. Vi har sett exempel på förföljelse och hot mot unga kvinnor inom patriarkala familjer i Sverige, och vi har båda två upplevt att det saknas kunskaper om hur man kan hantera dessa ärenden.

Då litteraturen främst behandlar detta ämne med fokus på kvinnans situation som offer, tyckte vi till en början att det skulle vara intressant att få intervjua män med hedersrelaterade förtryckande attityder, men vi insåg snart svårigheterna med detta. Vi kände en osäkerhet kring hur vi skulle få tag på män som ville ställa upp på intervjuer samt om vi skulle lyckas få sanningsenliga svar. I media framställs ofta kvinnor som offer och män som förövare, men under vår litteraturbearbetning framkom det att det inte bara är männen som är förövare och drivande i dessa våldshandlingar utan att det även är en roll som kvinnor kan ha. Det framkom även att det hedersrelaterade förtrycket också kan drabba män och ickeheterosexuella personer som bryter mot samhällets uppsatta normer.

Vi började fundera på hur man kan arbeta för att förändra de hedersrelaterade förtryckande attityderna, bland annat eftersom vi anser att attitydförändring handlar om preventivt arbete. Att enbart rikta in resurser på hur man kan hjälpa de som utsätts för förtrycket, innebär att man inte inriktar sig på att finna orsaken till problemet och på att få stopp på det. I Frennings skrift, *Förtryck i hederns namn* (2003) utgiven av Rädda Barnen, kan det utläsas att det inte är lätt att ändra på människors värderingar och att det handlar om långa processer. I litteraturen fann vi ett flertal frivilligorganisationer, som enligt Reyes (2005) står för det primära stödet till personer utsatta för hedersrelaterat förtryck. Några av dessa organisationer har under åren 2004-2005 beviljats ekonomiskt stöd av Länsstyrelsen i Stockholm, för förändringsarbete kring jämställdhetsfrågor och hedersrelaterade förtryckande attityder. På grund av ovan nämnda orsaker vill vi ta reda på hur några av dessa frivilligorganisationer arbetar för att förändra de hedersrelaterade förtryckande attityderna samt undersöka möjliga orsaker till att hedersrelaterat förtryck existerar i Sverige.

Vi tänker att de hedersrelaterade förtryckande attityderna kan analyseras utifrån ett kulturellt perspektiv, ett patriarkalt perspektiv och ett genusperspektiv. Det kulturella perspektivet kan hjälpa oss att se hur olika värderingar och inställningar kan uppstå i olika kulturer. Det patriarkala perspektivet belyser en samhällsordning där manligt genus är överlägset det kvinnliga och genusperspektivet klargör att män och kvinnor behandlas olika, helt enkelt för att de är män eller kvinnor. Vi anser dessutom att det är viktigt att betona individens rättigheter i samhället och väljer därför att även belysa detta i vår analys.

Vår teoretiska utgångspunkt i denna kvalitativa studie är socialkonstruktivistisk. Vi menar att det hedersrelaterade förtryckande attityderna kan ses som sociala konstruktioner, strukturer oavsiktligt skapade genom handlingar. Strukturerna uppkommer genom föreställningar och värden och kan till exempel skapas genom individuella överenskommelser eller genom starka traditioner i familjer. Vi menar därmed att vi tror att det hedersrelaterade förtrycket går att påverka och med de rätta metoderna även utplåna.

Syfte

Syftet med denna C-uppsats är att undersöka möjliga orsaker till att hedersrelaterat förtryck existerar i Sverige samt att ta reda på hur några frivilligorganisationer arbetar för att förändra de hedersrelaterade förtryckande attityderna.

Frågeställningar

- Vilka möjliga orsaker finns till att det hedersrelaterade förtrycket existerar i Sverige?
- Hur kan det hedersrelaterade förtrycket yttra sig?
- Hur arbetar frivilligorganisationerna för att förändra de hedersrelaterade förtryckande attityderna?

Centrala begrepp

Frivilligorganisationer: I en skrift utgiven av socialtjänstkommittén (SOU 1993:82) skildras en frivilligorganisation som en sammanslutning, vilken bildats efter gemensamma idéer eller intressen. De har inte kommit till genom myndighetsbeslut, de förutsätter frivillig anslutning och syftar inte till privat ekonomisk vinst. De kan utgöras av sammanslutningar som lokalföreningar och centralorganisationer, men även av stiftelser och kooperativ. Uppsatsförfattarna kommer genomgående i denna uppsats att skriva ”frivilligorganisationerna” och syftar då på de organisationer som intervjupersonerna representerar.

Heder: Wikan (2003) benämner att det utmärkande för heder är förekomsten av hederskod, en rad specificerade regler och värden som valts ut och givits överordnad betydelse. I en studie skapad på uppdrag av svenska regeringen (Regeringskansliet, 2005) framställs begreppet heder likt ett oskrivet normsystem som man inte kan bryta emot utan att förlora anseendet.

Hedersrelaterat förtryck/våld: I Regeringskansliets studie *Patriarkalt våld som hot mot mänsklig säkerhet* (2005) definieras patriarkalt våld som ett samlingsbegrepp för det våld som finns världen över och som bottnar i och försvarar patriarkala maktstrukturer. Genom denna uppsats kommer båda begreppen hedersrelaterat våld och hedersrelaterat förtryck att användas synonymt. Uppsatsförfattarnas utgångspunkt i denna uppsats utgår ifrån ovannämnda definition samt från Reyes (2005) precisering;

- att våldet ses och uttalas av kollektivet som en legitim, oundviklig handling för att straffa, bevara och värna om familjen heder, anseende och överlevnad.
- att hederstänkandet har en avgörande roll, där ett rykte kan vara tillräckligt skäl för bestraffning och att det yttersta våldet alltid är planerat, sanktionerat och beslutat av kollektivet (slakten) samt att merparten av förövarna beskyddas av kollektivet.

Hedersrelaterade förtryckande attityder: De inställningar som ligger bakom handlingar som tar sig uttryck i hedersrelaterade förtryckande beteenden. En person med en hedersrelaterad förtryckande attityd betraktar överträdelse av normer som skamliga och anser att den enda utvägen för att kunna bevara hedern är genom att ta till bestraffning i form av förtryck och våld som strider mot mänskliga rättigheter.

Uppsatsens disposition

Till en början presenteras ett inledande avsnitt, där uppsatsens bakgrund, uppsatsförfattarnas egen förståelse, övergripande syfte och frågeställningar presenteras. Syftet med detta avsnitt är att ge läsaren en överblick och skapa nyfikenhet för fortsatt läsning. Centrala begrepp och ämnesrådets koppling till socialt arbete skildras även i detta avsnitt. Därefter följer en presentation av tidigare forskning för att därpå övergå till teoretiska perspektiv, vilka presenteras som verktyg inför kommande analys. Sedan följer uppsatsens metod, som tydliggör uppsatsförfattarnas förfaringssätt och förhållningssätt genom undersökningens gång. I detta avsnitt kan läsaren även ta del av de etiska aspekter uppsatsförfattarna valt att förhålla sig till. Därefter följer presentation av intervjuresultat, där meningskoncentrerade berättelser och utvalda citat lyfts fram. Analys av varje tema presenteras och mynnar ut i en sammanfattande analys, där uppsatsförfattarnas egna tolkningar framställs. Därefter följer en slutdiskussion. I denna del kan läsaren även ta del av metodkommentarer och förslag till fortsatt forskning.

Koppling till socialt arbete

Enligt Meeuwisse & Swärd (2006) skall studenter inom utbildningsämnet socialt arbete ges redskap att förstå och analysera sociala problem både som samhälleliga och individuella. De sociala problemen kan åtgärdas, förebyggas eller förhindras. Utifrån teorier ska studenterna få förståelse för bland annat familjeproblem och kriminalitet samt att det sociala arbetet kan bedrivas på olika nivåer inriktade mot olika grupper i samhället.

Uppsatsförfattarna har under utbildningen gång konstaterat att socialt arbete och sociala problem är svårdefinierade samt att definitionerna ständigt kommer att variera i takt med att samhället fortsätter att förändras och utvecklas. Uppsatsförfattarna har definierat sociala problem som problem som avviker från samhällets normer och fastställt att de i allra högsta grad är beroende av kulturella och historiska omständigheter. Uppsatsförfattarna är medvetna om att alla inte håller med om att hedersrelaterat förtryck är ett socialt problem. Många människor som lever i patriarkala familjer upplever inte att detta är ett problem, vilket till viss del kan förklaras med att de själva inte har några tankar på att bryta mot släktens normer och kulturella värderingar. Det finns även personer, till exempel Masoud Kamali (professor i socialt arbete), som anser att hedersrelaterat förtryck inte existerar, han menar att det inte finns någon specifik hederskultur, utan att det handlar om fördomar och att förtrycket kan förklaras på annat sätt (www.praplyprojektet.se).

En instans där socialarbetare är verksamma är inom den ideella sektorn. Reyes (2005) skildrar hur frivilligorganisationerna är aktörer inom det sociala arbetets fält och de som står för det primära stödet när det gäller hedersrelaterat förtryck.

Tidigare forskning

Definition av hedersrelaterat våld

Ämnesområdet hedersrelaterat våld har belysts alltmer på senare år. Dödsfallen skapade debatt i Sverige och ett arbete på uppdrag av svenska regeringen påbörjades med hjälp av landets länsstyrelser. Enligt Reyes (2005) var syftet med uppdraget att kartlägga behov av stödinsatser för flickor och ungdomar som riskerade att utsättas för hedersrelaterat våld. Efter det två år långa projektet visade det sig att det råder olika uppfattningar och föreställningar i Sverige om vad som menas med hedersrelaterat våld. Definitionen som togs fram under projektet var:

- att våldet ses och uttalas av kollektivet som en legitim, oundviklig handling för att straffa, bevara och värna om familjen heder, anseende och överlevnad.
- att hederstänkandet har en avgörande roll, där ett rykte kan vara tillräckligt skäl för bestraffning och att det yttersta våldet alltid är planerat, sanktionerat och beslutat av kollektivet (släkten) samt
- att merparten av förövarna beskyddas av kollektivet och att kvinnor kan drabbas av hedersrelaterat våld från att de blivit köns mogna vid 12-13 års ålder.

I Reyes definition kan det ytterligare utläsas att det hedersrelaterade våldet kan utövas mot individer av bägge kön på grund av sexuell läggning. Det kan drabba pojkar och unga män om de beskyddar en flicka som bryter kollektivets normer, om de inleder ett förhållande med en flicka som anses tillhöra en annan man samt om de inleder en relation med en flicka mot hennes familjs önskan.

Eldén (2003) har i sin avhandling *Heder på liv och död* berört huruvida det finns skillnader mellan våld riktat mot kvinnor och våldshandlingar i hederns våld. I hennes analys handlar hedersrelaterat våld om gärningar kopplande till en kulturell föreställning, vilket även återfinns i Jemteborns studie *Å stå på sig, på egna ben* (2005), där hedersrelaterat våld skildras likt en reaktion på brott mot normer och en form av patriarkalt våldsutövande. Det hedersrelaterade våldet sker enligt Jemteborn inom ett system där våldet kan förstås i relation till en hederskulturell värdegrund.

Invandring

Enligt Darvishpour (2004) kan psykologiska påfrestningar påverka familjeliv negativt, invandring till ett nytt land kan skapa en kris där tidigare normer, erfarenheter och kulturell bakgrund konfronteras med ny livssituation. Detta bekräftas även av Bremer, Brendler Lindqvist & Wrangsjö (2006) som skriver att vissa invandrarfamiljer kan hålla sig till gamla värderingar och beteenden, då de upplever att det finns svårigheter med att ta till sig den nya kulturen. Enligt Darvishpour (2004) behöver inte konflikter bland invandrarfamiljer enbart vara resultat av kvinnors protest, utan även som följd av maktfördelning och samspel inom familjen. Invandrarkvinnor kan få nya möjligheter i och med invandringen, vilket i sin tur kan minska männens makt i familjen. Ofta försöker män behålla sin dominans i familjelivet genom att referera till gamla normer och regler där den kulturella traditionen i ursprungslandet förs fram som argument.

Kamali (1999) har genomfört en kvalitativ studie i segregerade områden i Sverige. Syftet var att undersöka ungdomars attityder till det svenska samhället. I sin bok *Varken samhället eller*

familjen skildrar Kamali hur vissa föräldrars ickesolidariska handlingar kan skapa negativa mönster för familjens barn och ungdomar. De familjer han studerat lever i områden där familjens nätverk består av släktingar och vänner från samma land. Kontakten med svenskar är begränsad och ofta söker sig ungdomar till grupper med gemensamma värderingar och beteendemönster. De kan då klämmas mellan olika lojaliteter och uppleva svårigheter med att klara ställningstaganden mot eller för det svenska samhället.

Familjen

Enligt Sjögren (2003) betraktas familjen i Sverige som mindre viktig än i sydligare länder. I mer holistiska samhällen är oftast familjen och släkten de som representerar den sociala enheten och individen är en del av den. Detta bekräftas även av Darvishpour (2004) som har studerat iranska familjeorganisationer. Han skildrar familjen som en av de starkaste institutionerna i Iran samt att de ofta lever i storfamiljer. Även Sjögren (2003) skriver om att människan i sådana familjer är en del av helheten och inte kan kopplas bort från sin grupp. I extremfall är gruppens överlevnad viktigare än den enskilda individens. Om någon i familjen begår ett brott kan de övriga i familjen välja att stödja eller att förneka beroende på solidariteten i familjen.

Kvinnans ställning i den patriarkala familjen

Enligt Eldén (2003) har en kollektiv tillhörighet olika betydelser för kvinnor och män i patriarkala familjer. Mäns heder upprätthålls eller hotas genom kvinnliga släktingars rykte. En kvinna som fått dåligt rykte placeras på fel sida och hennes rykte kan tolkas som en fråga på liv och död. Med andra ord spelar det ingen roll om ryktet är sant eller inte. Kvinnan skildras som dålig och inte förrän hon är fysiskt eller socialt tillintetgjord kan kollektivets heder återupprättas. Även Wikan (2003) påtalar att det är ryktet i sig som är det viktiga, inte sanningen. Detta bekräftar även Darvishpour (2004) som vidare skildrar hur flickor i familjer förväntas bli goda, tysta och tillbakadragna makar medan pojkar förväntas vara modiga, utåtriktade samt skaffa sig en god utbildning. Kvinnors missnöje är en viktig källa till familjekonflikter. I en relation präglad av under- och överordning kan den dominerande parten sätta gränser för handlingar så att hennes förväntningar på relationen minskar. Mannen betraktas här som familjens överhuvud och skall vaka över familjens heder genom att skydda och bevaka kvinnan. Enligt de los Reyes (2003) kan en mans överordning i den patriarkala familjen vara av ekonomisk, social, psykologisk, fysisk och sexuell art. Exempel på detta kan vara att han har högre lön och att han har lättare att få arbete och, genom att han har en starkare social ställning med vidare nätverk där hans behov och önskemål alltid har företräde.

Äktenskap och sexualitet

I starka hederskulturer är trycket från familjen inriktat på att äktenskap skall bestå och att den individuella friheten är underordnad familjens bästa. Enligt Darvishpour (2004) symboliserar familjen den sociala tryggheten och val av äktenskap ses inte bara som en privat sak mellan två människor. I bland annat Iran betraktas giftermålet som en oundviklig plikt, möjligheten till ett legitimt sexualliv utanför äktenskapet existerar inte. Kvinnor skall ha sin oskuld i behåll före giftermålet och oskulden står för moralisk renhet som grundas på religiösa föreställningar. Det innebär en skam om kvinnan har förlorat sin oskuld innan äktenskapet, för både henne själv, hennes far, eventuella bröder och övriga av den manliga släkten. Vidare skildrar Darvishpour hur hela familjens heder skadas om kvinnan uppträder oanständigt, en utmaning av kvinnan kan medföra minskat socialt anseende.

Det hedersrelaterade våldets yttrande

Schlytter (2004) som forskat runt patriarkala familjers manliga nätverk, visar på att de som utför hedersrelaterat våld ofta har bröder och andra män i sitt nätverk som har förväntningar och krav utifrån eget normsystem. De los Reyes (2003) beskriver vilka som ofta är förövare av det hedersrelaterade våldet och hon menar liksom Reyes (2005), att det oftast är fäderna och andra manliga släktingar som är utövare av våldet, men att även mödrar kan vara inblandade. Dock poängterar författaren att det finns individer inom olika kulturer, grupper och familjer som tar helt avstånd från det hedersrelaterade våldet. Det kan vara olika inom en och samma syskonskara samt mellan vuxna som anlänt till Sverige under samma tidpunkt. Detta bekräftas även av Olsson (2004) där resultat från undersökning visar på att reaktioner på normbrott skiljer sig stort mellan olika etniska grupper, familjer och klaner.

Hedersetikern beskrivs som en stor del av den traditionella kulturen och handlar enligt litteraturen ofta om kontroll över kvinnlig sexualitet, vilket är förekommande i fler länder än Iran. I Olssons studie (2004) kan det utläsas att hedersrelaterat våld som resulterar i uppsåtligt dödande är förekommande i länder som Pakistan, Turkiet, Syrien, Egypten, Iran och Marocko, men även inom minoritetsgrupper i länder som England, Tyskland och Sverige. Ofta utförs morderna av någon minderårig familjemedlem, då straffet blir mildare för dem. Därefter betraktas den minderåriga familjemedlemmen som hjälte och själva handlingen kan ses som ett mandomsprov för denne. Hedersrelaterat våld som mynnar ut i mord har enligt Ahmadi Lewin & Lewin (2003) inte med religion att göra. Detta påstående styrks även i en rapport av Olsson (2004) som visar på att gärningsmännen utnyttjar religionen i eget syfte och att merparten av hedersrelaterat våld istället har med sexualiteten att göra.

Reyes (2005) skildrar det hedersrelaterade våldets yttrande som;

- Kränkning, skuld och skambeläggning, förödmjukelse, ingen möjlighet till privatliv, nedvärdering, undandragen kärlek och omsorg, förskjutning, förföljelse och hot.
- Isolering, förbud mot deltagande i aktiviteter, tvång till avvikande klädsel och beteende, ekonomisk nöd, ofrivilligt bortrövande, arrangerat äktenskap/tvångsäktenskap.
- Sexuell ofrivillighet (via det ofrivilliga äktenskapet) samt fysiskt från örfilar till mord.

Ofta ställs andra krav och förväntningar på kvinnan än vad det görs på mannen. Enligt Schlytter (2004) bedöms en kvinna ofta efter hennes beteende och försätter sig i en svår situation om hon är berusad, har åtsittande kläder eller frivilligt följer en man hem. Hon har sig själv att skylla. Hennes sexualitet kan således vara farlig och måste därav kontrolleras. Likt Fadime Sahindal och Pela Atroshi är dessa kvinnor, enligt släktens normer och värderingar, utan förmåga att fatta beslut och sätta gränser. Männerna står här för kontrollen över fortplantningen och därmed kvinnans sexualitet. De seder som avser att upprätthålla kontrollen över kvinnans sexualitet är företeelser som till exempel könsstympning. Överskrider kvinnan de krav som ställs på henne, kan bestraffning ske genom förskjutning, återsändelse till hemlandet, misshandel eller i värsta fall mord.

Det ideella arbetet

Meeuwisse & Sunesson (1998) skriver i en artikel i *Socialvetenskaplig tidskrift* om hur välfärdsstaten börjat dra sig tillbaka inom vissa områden och att nya förväntningar riktats på de frivilliga organisationerna. I artikeln kan det utläsas hur frivilligt socialt arbete börjat betraktas likt en naturlig och integrerad del som övertagit offentliga omsorgsuppgifter. Två

typer av frivilliga organisationer skildras här. Till en början beskrivs brukarnas egna organisationer där förtryckta och drabbade, handikappade, problembärare och vårdkonsumenter återfinns. Sedan skildras välgörenhetsorganisationer, behandlingsorganisationer och externa stödrörelser, med syfte att försöka lösa andra individers svårigheter. Författarna poängterar att organisationerna kan vara av blandad form och ha olika karaktärer på olika nivåer.

Även Lundström & Svedberg (1998) skildrar hur ett intresse för den ideella sektorn ökat sedan början av 1990-talet efter en hårdnande samhällsekonomisk situation och nytt ideologiskt klimat. Frivilligarbetet handlar om stödverksamheter av olika slag, där socialt inriktade delen av frivilligheten har stor betydelse för till exempel ungdomsverksamheter, rådgivningsarbete och kontaktinsatser för utsatta grupper såsom misshandlade kvinnor och hemlösa. Författarna delar här upp frivilligorganisationer i två huvudgrupperingar för att särskilja dem åt; de med utgångspunkt i egenorganisering och självhjälp såsom pensionärs- och handikapporganisationer samt organisationer med uppgift att utföra insatser för andra, såsom BRIS och Röda Korset.

De frivilliga organisationerna kommer in i den statliga politiken på olika sätt. Det finns de organisationer som är med att ta ansvar för beslut och genomförandet av delar ur en politik. Meeuwisse & Sunesson (1998) benämner det kooptering. Det gäller organisationer med vida kunskaper inom ett visst område som ser en möjlighet till påverkan och som kan erhålla bidrag från myndigheter.

Teoretiska perspektiv

Särskiljandet av teoretiska perspektiv och tidigare forskning

Uppsatsförfattarna har under studiens gång upplevt det svårt att särskilja avsnittet teoretiska perspektiv från den tidigare forskning som presenterats, ett flertal teorier har uppfattats väl applicerbara under resultatet av litteraturstudierna likväl som i denna del. Inledningsvis beskrivs till en början den teoretiska utgångspunkt som uppsatsförfattarna valt att inta genom hela studiens gång, det socialkonstruktivistiska perspektivet. Därefter följer bland annat en presentation och en djupare förklaring kring begrepp och teorier som dykt upp i den tidigare forskningen. Avsnittet avslutas med att individens rättigheter i samhället lyfts fram.

Socialkonstruktivistiskt perspektiv

I Wennebergs bok *Socialkonstruktivism – positioner, problem och perspektiv* (2001) skildras tankar kring kunskapsteorins och vetenskapsfilosofins uppkomst. Ideologier framställs likt ett system av föreställningar och idéer som kommit till genom en bestämd livsform, erfarenheter, världsbild och intressen. Det kan utläsas om hur de första kunskapssociologerna, med inspiration av marxismen, hade idéer om hur människans tänkande påverkas av den sociala kontexten. Socialkonstruktivismens idéhistoriska ursprung skildras med olika förgrundsgestalter och flertalet ståndpunkter.

Enligt Wenneberg handlar Socialkonstruktivism I om hur företeelser och handlingar är socialt konstruerade och att teorin kan användas då undersökare har för avsikt att bryta ner traditionella föreställningar och studera verkligheten på ett annat sätt. Den sociala ordningen

är enligt författaren inte bara något som finns, utan något som även förändras. Språket ses här likt en social storhet där tänkandet bygger på det språk som konstruerat verkligheten. Socialkonstruktivism II, teorin om det sociala, fokuserar på olika teoretiska förklaringar om hur den sociala verkligheten är strukturerad med dess medvetna konstruktioner. En mer kunskapsteoretisk ståndpunkt skildras även, vilken benämns som socialkonstruktivism III, och har fokus på vad kunskap är, hur kunskap uppstått och hur dess giltighet kan bedömas. Kunskap om verkligheten bestäms här utifrån sociala faktorer som makt och intressen, vilka styr vad som blir kunskap i vårt samhälle. Det socialkonstruktivistiska perspektivet utgörs sammanfattningsvis som ett samlat perspektiv där det sociala inte kan finnas på egen hand, att konstruktioner både har en social och en fysisk sida där dessa ingår i samspel med varandra.

För att förstå vad socialt arbete innebär måste dess sociala konstruktion tas an. Likt Wenneberg skriver utgår även Payne (2002) från att det inte finns en enda bild av verkligheten när man använder sig av det socialt konstruktivistiska perspektivet. Enligt honom betonar perspektivet att individer förstår företeelser genom att rätta sig efter socialt delade representationer. Människan växer upp, är delaktig i samhällets strukturer och är på så sätt medskapare till det samhälle som existerar.

Kulturellt perspektiv

Enligt Skytte & Montesino (2006) skall socialarbetare utgå från den konkreta medborgarens syn och önskemål på vad som utgör ett värdigt liv. Mångfalden är synlig i de flestas vardagsliv och innebär således utmaningar för det sociala arbetets fält. Enligt författarna skapar, tolkar och förändrar människor sina kulturella identifikationer i samspel med andra och i förhållande till de sociala sammanhang de ingår i. Kulturella drag som får betydelse för till exempel etniciteten är sådana drag som skiljer olika grupper ifrån varandra. Detta sker genom att individerna själva använder dragen som tecken på skillnader och resulterar således i identitetsmarkörer som markerar gränser mellan grupper för att bekräfta och utesluta.

Inom socialt arbete handlar det om att uppmärksamma och vara medveten om att vardagsliv påverkas av vad som sker i lokala och globala sammanhang och att inte kategorisera människor. Enligt Schlytter (2004) framkommer det att många socialsekreterare anser att de behöver kulturkompetens och kunskap om patriarkala familjestrukturer. Hon tolkar detta som att den kulturella förståelsen som finns idag hos socialsekreterare inte är tillräcklig och att det utan tvekan är viktigt med ökad kulturkompetens genom mer nyanserat synsätt och helhetsperspektiv. Schlytter knyter här till filosofen Marta C Nussbaums tankar kring rätten till mänskligt liv och att kunna utforma ramar för kulturövergripande normer samtidigt som man är lyhörd för sociala särdrag. Samhället skall göra det möjligt för var individ att utveckla och använda förmågor.

Begreppet kultur

Wikan (2003) definierar begreppet kultur som värderingar, ståndpunkter och idéer, det som finns bakom en individs gärningar och som uttrycks i olika handlingssätt. Kultur handlar här om ett varande som har sin egen logik och som delas av en samling medmänniskor. Det är enligt Darvishpour (2004) inget oföränderligt fenomen, utan ett växelspel mellan olika grupper eller individer där nya upplevelser och kunskaper påverkar attityder och värdesätt. Kultur skildras vidare likt ett kollektivt medvetande som individer skapar genom att på olika sätt kommunicera med varandra.

Begreppet kultur har enligt Honig (2002) använts som ursäkt för grymhet och brott mot mänskliga rättigheter och hävdar att man bör vara försiktig så inte allt främmande skildras som kulturellt betingat. Kultur är enligt författaren här ett sätt att leva, en uppsättning berättelser som förmedlar gemensamma tolkningar och som fördelar handlingsmöjligheter, makt och privilegier.

Det mångkulturella samhället

Enligt Payne (2002) har ett antal delperspektiv, såsom kulturell pluralism, identifierats utifrån en mängd maktperspektiv, kulturell pluralism är ett betraktelsesätt som accepterar att det finns en mångfald av etniska grupper i samhället. Dessa grupper håller mer eller mindre fast vid traditionella mönster och utgör det vi benämner ett mångkulturellt samhälle, ett samhälle som definieras som en bekräftelse på den verklighet som kulturell pluralism innebär.

Okin (2002) diskuterar i sin debattbok *Mångkulturalism – kvinnor i kläm?*, hur man går tillväga då minoritetskulturer ställer krav som krockar med jämställdhetsnormer som antagits i liberala stater. Okin diskuterar kring hur de flesta kulturer är fulla av handlingsmönster och ideologier som rör könsrelationer och hur hemmet utgör kärnan för kulturens bevarande. Det är där den egna kulturen utövas, bevaras och förmedlas vidare till yngre generation. Mångkulturalism är enligt Schlytter (2004) ett brett begrepp som inkluderar normer och värderingar, vilka har sitt ursprung i faktorer som nationalitet, historia, religion, etnicitet och sociala vanor.

Patriarkalt perspektiv och genusperspektiv

Gemzöe (2004) skriver att patriarkatsbegreppet lanserades 1970 av Kate Millett, och att det är en av utgångspunkterna i det moderna feministiska tänkandet. Millett menade att förhållandet mellan kvinnor och män alltid är baserat på makt och att grunden för maktförhållandet består i att män dominerar inom alla områden i samhällslivet. Detta uppfattas som naturligt i samhället eftersom patriarkatets ideologi genomsyrar hela uppväxten och medför att kvinnor accepterar bilden av att de är underlägsna männen. Patriarkatets makt bygger även på våld och kontroll av sexualiteten, vilket kan ta sig olika uttryck i olika delar av världen.

Enligt Gemzöe myntade Gayle Rubin år 1975 begreppet genussystem eller genusordning. Genussystemet är, enligt Rubin, uppbyggt kring att det finns föreställningar om att män och kvinnor förfogar över olika egenskaper. Dessa egenskaper delas upp i dualismer, motsatser, där den ena motsatsen anses högre värderad än den andra. Rubin menar även att vad som anses manligt eller kvinnligt skiljer sig åt kulturer emellan, men att det inte är det viktiga vad som anses manligt/kvinnligt utan snarare just det faktum att åtskillnaden existerar.

Genusbegreppet har, enligt Schlytter (1999), sitt ursprung i engelskans genderbegrepp. Det engelska språket delar upp det biologiska könet och det sociala könet. Det biologiska könet benämns som *sex* och det sociala som *gender*. I slutet av 80-talet lanserade Yvonne Hirdman begreppet genussystem i Sverige. Hirdman (1990) menar att genussystemet har två bärande principer, den ena är *könens isärhållande*, föreställningen om att man inte ska blanda det som är manligt och kvinnligt. Den andra principen är *den manliga normens primat*, att mannen anses vara den normala och kvinnan den avvikande.

Begreppet genus handlar, enligt Gemzöe (2004), inte bara om kvinnan och mannens biologiska kön, utan även om vilka förväntningar omvärlden har på att vara kvinna eller man. Det handlar om vilka roller kvinnor och män har att rätta sig efter i samhället. Historiska,

geografiska och inte minst sagt kulturella aspekter påverkar vad som uppfattas som typiskt manligt respektive kvinnligt i ett samhälle.

Ur ett genusperspektiv har familjen länge betraktats liksom en institution byggd på patriarkal bas och begreppet anses betydelsefullt för förståelsen av könsrelationer inom familjer. I Darvishpours bok *Invandrarkvinnor som bryter mönstret* (2004) kan det utläsas hur genussystem upprätthåller hierarkiska maktrelationer mellan könen. Begreppet patriarkat skildras liksom en uppsättning sociala relationer, där kontroll upprätthålls och skapar ett ömsesidigt beroende och solidaritet mellan män. I patriarkatets rangsystem uppfostras män till att kontrollera kvinnorna och detta sker genom internalisering av sociala normer. Darvishpour betraktar hellre begrepp som genussystem och genusrelation inom familjer för att beskriva olika typer av manlig dominans över kvinnor, då han menar att kvinnors patriarkala underordning är på väg att flyttas ut på arbetsmarknaden och i arbetslivet. De flesta kvinnor arbetar idag utanför hemmet och männen är inte längre den enda familjeförsörjaren. Gemzöe (2004) menar att begreppet patriarkat alltmer har ersatts med begreppet genussystem eller genusordning.

Individens rättigheter

Mänskliga rättigheter

I Utrikesdepartementets publikation *FN: s konventioner om mänskliga rättigheter* (2005) beskrivs innehållet i sex av FN: s konventioner. Det kan ur överenskommelserna utläsas om människors rättigheter till liv, förbud mot tortyr och slaveri och om rätten till en tillfredställande levnadsstandard utan risk för att bli diskriminerad på grund av etnisk tillhörighet. Publikationen innehåller även överenskommelser om lika rätt för män och kvinnor, där det övergripande målet för svensk jämställdhetspolitik är att kvinnor och män skall ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom alla väsentliga områden i livet.

Konventionen om barnets rättigheter

Hammarberg (2003) skriver om hur FN:s generalförsamling den 20 november år 1989 antog konventionen om barnets rättigheter. Så gott som alla världens länder har skrivit under överenskommelsen och åtagit sig till att garantera rättigheter för barn och ungdomar under 18 år. Kommuner och landsting har således rekommenderats att inrätta system för att garantera att barnets bästa implementeras i det kommunala arbetet. Ett tydligt barnperspektiv skall finnas i det svenska biståndet med verkan för att bland annat barnprostitution, könsstympning, bestraffning och annan misshandel stoppas. Bland de 54 artiklarna i konventionen kan det utläsas att barnet skall skyddas mot alla former av diskriminering, att barnets bästa ska komma i främsta rummet och om barnets rätt till liv och utveckling genom omsorg, trygghet och kärlek. I skriften kan det även utläsas att barnet särskilt skall beredas möjlighet att höras och uttrycka åsikter.

Minoritetsrättigheter

Schiratzki (2000) beskriver Sverige som en polyetnisk stat, vilken karaktäriseras av invandrade grupper som kan hålla fast vid traditioner om de så önskar, där bevarandet av sedvänjor förutsätter samspel mellan flera generationer. Religionen kan splittra alternativt förena genom tydliga gruppidentifikationer och ses här som den äldsta och mest utvecklade minoritetsrättigheten. Religionsfriheten innebär i första hand rättigheter för individen och inte kollektivet.

Metod

Kvalitativ metod

Studien har genomförts utifrån en kvalitativ metod. En kvalitativ metod har enligt Olsson & Sörensen (2004) för avsikt att ge beskrivande information om individens eget skrivande eller talande ord. Då det övergripande syftet med uppsatsen var att undersöka möjliga orsaker till att hedersrelaterat förtryck existerar i Sverige samt att ta reda på hur några frivilligorganisationer arbetar för att förändra de hedersrelaterade förtryckande attityderna ansågs den kvalitativa metoden lämplig i denna undersökning. Avsikten var att ta till de ord som beskrevs under intervjuerna, att söka mönster och strukturer i data för att därefter nå helhetsförståelse. Likt Kvale (1997) skildrar så kan den kvalitativa forskningsintervjun erhålla nyanserade beskrivningar av den intervjuades livsvärld med fokus på vissa bestämda teman. Den kvalitativa intervjun som metod handlar om ett samspel mellan människor, där intervjuaren visar öppenhet för nya och oväntade fenomen och kan förändra sin uppfattning av ett visst tema och därav se tidigare omedvetna sammanhang.

Abduktion

Olsson & Sörensen (2004) skriver att allt vetenskapligt arbete föds ur frågandet, där metoder är beroende av vilka perspektiv en forskare väljer att ansluta sig till. Denna kvalitativa studie har präglats av en abduktiv strategi. Larsson (2005) skildrar den abduktiva kunskapsvägen som en kombinerad induktiv och deduktiv strategi, där fenomen studeras både utan förutfattade hypoteser och fasta begrepp och med utgångspunkt från en eller flera teorier vilka styr forskningsfokus. I denna uppsats påverkade uppsatsförfattarnas egen förförståelse och teoretiska perspektiv val av teman och intervjuunderlag samtidigt som intervjupersonerna fick möjlighet att beskriva fenomenet ur sin livsvärld med uppsatsförfattarnas egen förförståelse inom parentes.

Vetenskapsfilosofisk position

Hermeneutiskt förhållningssätt

Att inta ett hermeneutiskt förhållningssätt innebär att undersökare försöker sätta sig in i levnadsförhållanden och kulturella mönster för att förstå individers skäl till handlingar. Kvale (1997) skildrar hermeneutiken som en teknik för att uttrycka mening, upprätta gemensam förståelse och förmedla traditioner. En forskningsintervju med utgång från det hermeneutiska perspektivet skildras likt ett kunskapande samtal byggd på en dialogisk relation, där egna erfarenheter och tankar är viktiga instrument för tolkning. För att skaffa sig kunskap om ett problem och hur verkligheter är beskaffade torde undersökare, enligt Lilja & Larsson (2005), ta sig ut och möta aktören för att på så sätt få en bild av hur den ser på problemet. Genom att låta aktören tala fritt lyfts dennes perspektiv på problemet fram. Med utgångspunkt från den hermeneutiska traditionen börjar ofta undersökare med att klarlägga egen förförståelse av helheten, tolka en texts delar för att därefter ändra den preliminära tolkningen av helheten. En tolkning som bör ses ur olika perspektiv och inte betraktas som den enda sanna förklaringen.

Fenomenologiskt förhållningssätt

En andra tradition inom den kvalitativa forskningen är fenomenologin. Det handlar om studier av strukturen med intresse för vad som framträder och på vilket sätt det framträder. Det fenomenologiska perspektivet bygger på sökande efter sociala fenomen utifrån aktörens eget

perspektiv. Fokus läggs på exakta beskrivningar av den enskildes upplevelser, där undersökarens förkunskaper och personliga inblandning tonas ned och hålls inom parantes. Ett öppet fenomenologiskt förhållningssätt från intervjuaren ger tillträde till dess livsvärld och möjlighet att lära sig av den intervjuade. En lärdom som senare kan utnyttjas till att förbättra människors situation. (Larsson, 2005; Olsson & Sörensen, 2004; Kvale, 1997)

Uppsatsförfattarna har genom hela studiens gång intagit ett hermeneutiskt förhållningssätt, med undantag för intervjutillfällena då det fenomenologiska förhållningssättet användes. Uppsatsförfattarna valde då att lägga sin egen förförståelse åt sidan för att låta intervjupersonerna berätta fritt.

Datainsamling och urval

Urval av litteratur och litteratursökning

Sökprocessen påbörjades genom att undersöka vad som tidigare fanns skrivet på området hedersrelaterat våld. Litteratur av författare som återkom i uppsatser och referenslistor valdes ut och inläsning av ämnesområdet påbörjades. Biblioteksundervisning vid Institutionen för socialt arbete i Stockholm gav anvisningar om hur utökning av sökande i databaser kunde gå till. Med ett ännu inte helt färdigställt syfte söktes ytterligare information om bakomliggande orsaker till hedersrelaterat förtryck, via databaserna Libris, Artikelsök, Eric, Mediearkivet, Kvinnsam och Google Scholar. Kombinationer av sökord prövades såsom heder, hedersrelaterat våld, förtryck, honour and related. Sökordet hedersrela* i Libris var det som undersökarna upplevde gav bäst resultat. Problemområdet ringades in till omkring 60 träffar och de studerades alla. Artiklar och referenslistor ledde fram till ledande forskare på området och utifrån dessa träffar och den litteratur uppsatsförfattarna tidigare tagit del av så upplevdes kunskapsläget kring bakomliggande orsaker till det hedersrelaterade förtrycket som infångat. Litteraturen som uppmärksammat ämnesområdet hade främst använt sig av kvalitativa metoder för att fånga upp aktörers egna berättelser.

Intresset styrdes därefter till att även ta reda på hur man preventivt kan arbeta med att förhindra det hedersrelaterade förtrycket. Då litteraturen uppmärksammade uppsatsförfattarna på att det främst är frivilligorganisationer som arbetar med attitydförändring av det hedersrelaterade förtrycket så utökades nyckelorden till bland annat ideell*, frivilligorganisation*, volunt*, voluntary organisation*, attityd*, attitude* och förändringsarbete. Tidigare publicerade uppsatser specifikt inriktade på frivilligorganisationers förändringsarbete kring hedersrelaterade förtryckande attityder hittades inte av uppsatsförfattarna och uppsatsens syfte var nu fastställt.

Urval av intervjupersoner

Enligt Kvale (1997) söker individuella intervjuer information, åsikter eller attityder och de intervjuade kan betraktas som informanter. För att besvara uppsatsens syfte genomfördes individuella intervjuer utifrån ett strategiskt urval. En av metoderna som användes för att söka intervjupersoner var det Esaiasson, Gilliam, Oscarsson & Wängnerud (2005) benämner som snöbollsurval, där en informant pekade vidare mot nästa informant. En nyckelperson vid Rädda Barnens Dialogprogram i Stockholm, som uppsatsförfattarna uppmärksammat inom litteratur och via Internet, kom att bli vägvisare för ytterligare en kontakt vid en annan frivilligorganisation, en kvinna från en etnisk frivilligorganisation i Stockholm. En projektledare vid Sharaf Hjältar inom Fryshuset i Stockholm och en representant från Riksförbundet för sexuellt likaberättigande, RFSL, kontaktades utifrån litteratur uppsatsförfattarna tagit del av. De fyra olika frivilligorganisationerna ansågs av

uppsatsförfattarna vara ett urval som skulle kunna bidra med den informationen som behövdes för att besvara syfte och frågeställningar. Av uppsatsförfattarna upplevdes frivilligorganisationerna arbeta på olika nivåer riktade mot olika aktörer.

Intervjuunderlagets utformning

Innan intervjuguiden skapades klarlades en tydlig metodstrategi. Förkunskaper, egen förförståelse och tankar från Kvale (1997) och Larsson (2005) kring intervjuundersökningar studerades ingående. Uppsatsförfattarna tog även del av Esaiasson et al. (2005) tips kring intervjuguiden och intervjusituationer. Intervjuguiden skapades utifrån valda teoretiska analysverktyg och den tidigare forskning som fanns. Den strukturerades efter olika teman knutna till uppsatsens syfte och problemställning. Guiden skapades till en början med ett flertal öppna intervjufrågor knutna till de teman som skrivits ned. Efter rekommendationer från litteratur, handledare och nyckelperson vid Rädda Barnen, ändrades intervjufrågorna mer till stödord och begrepp kopplade till syfte och frågeställningar, där intervjupersonerna kom att få mer tillåtelse att beskriva sina upplevelser öppet utan uppsatsförfattarnas avbrott. Rekommendationerna sade att alltför direkta frågor med tvetydiga begrepp kunde leda till svårigheter med besvarandet, med tanke på det ämnesområde uppsatsförfattarna valt att studera. Stödord och begrepp i det nya intervjuunderlaget (bilaga 3) fanns till som underlag under intervjuerna, detta för att kontrollera att betydelsefull information inte passerade obemärkt.

Förfaringssätt under intervjun

Första kontakten med intervjupersonerna skedde via e-post eller telefon. Till intervjupersonerna sändes därefter via e-post en bakgrund till uppsatsen (bilaga 1), vilket bestod av valda delar ur ett tidigare skapat PM. Avsikten var att ge intervjupersonerna en vidare förståelse kring undersökningen, där tydligt syfte och förfaringssätt för intervjuerna framställdes. Som bilaga medföljde även ett intervjubrev (bilaga 2), där uppsatsförfattarna bland annat tydliggjort vilka etiska forskningsregler de hade för avsikt att förhålla sig till. De fyra individuella intervjuerna genomfördes vid intervjupersonernas respektive arbetsplatser/hemorter och tog 40-75 minuter att genomföra. Båda uppsatsförfattarna medverkade vid samtliga intervjuer och innehade fördelade roller när det gällde att ställa eventuella frågor och att anteckna. Intervjuunderlaget användes som stöd och samtliga intervjuer spelades in via mp3-spelare.

Intervjubearbetningen

Omgående efter intervjutillfällena transkriberades allt det inspelade materialet gemensamt. Båda uppsatsförfattarna fördelade roller vad gällde mp3-spelaren och att skriva ned exakta utsagor ordagrant. Då samtliga intervjuer transkriberats fördes diskussion kring informationsmaterialet, återkommande begrepp antecknades och relevanta teman valdes ut kopplade till syfte och frågeställningar. Det inhämtades även tips från handledare inför framtida arbete med redovisning av resultatet. Likt Kvale (1997) beskriver så är analysen av intervjuernas utskrift den mest tidsödande delen av intervjuundersökningen och uppsatsförfattarna efterfrågade all stöd av expertis som fanns att tillgå inför fortsatt arbete.

Den utskrivna texten meningskoncentrerades, vilket Olsson & Sörensson (2004) beskriver kan ske genom att koncentrera långa meningar till minsta möjliga antal ord, utan att dess innebörd går förlorad. Meningskoncentrerade berättelser och utsagor lyftes fram i form av citat. Därefter sändes det bearbetade materialet via e-post till respektive intervjuperson för godkännande. Vid sidan om placerades materialet under varje utvalt tema och uppsatsförfattarna var nu redo för att tolka och analysera informationsmaterialet med stöd av analysverktyg och vad som presenterats i tidigare forskning.

Etiska överväganden

Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2002) studerades vid ett tidigt stadium av forskningsprocessen. I skriften kan det utläsas att forskning är viktigt för både individers och samhällets utveckling och att det finns krav på skydd för olämplig insyn i människors livsförhållanden. Mot bakgrund av detta har kraven kring information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande diskuterats och övriga rekommendationer från skriften lästs på. Uppsatsförfattarna har även tagit del av etiska regler och rekommendationer skildrade av Larsson (2005) kring medgivande, konfidentialitet och konsekvenser för deltagare.

Vid den första kontakten med intervjupersonerna tydliggjordes det kring frivilligheten i undersökningen, att full anonymitet skulle komma att råda om de så önskade samt att utsagor från transkribering skulle sändas till dem för godkännande innan analys. Detta klargjordes även i de intervjubrev som sändes till intervjupersonerna och likaså muntligen i samband med intervjuerna. Deltagarnas samtycke till undersökningen inhämtades, samtliga intervjupersoner var över 18 år och det fanns därav inget behov av att inhämta samtycke från förälder/vårdnadshavare. De intervjuade hade rätt att avbryta intervjun när de ville och kunde även undvika att samtala om ett visst tema om de så önskade. Innan intervjuerna avslutades fördes en kort dialog kring huruvida intervjupersonernas och frivilligorganisationernas namn och ort kunde benämnas i uppsatsen. Det redogjordes även för hur bandupptagning/mp3 skulle hanteras och förvaras samt hur intervjupersonerna skulle kunna ta del av forskningsresultaten efter tryck. Det fanns även åtanke om rapporten kunde ha möjliga konsekvenser för intervjupersonerna och/eller andra individer.

Resultatredovisningen

Tolkningsen av de utskrivna intervjuerna skedde genom att se från delar till helhet i linje med det hermeneutiska förhållningssättet. Inledningsvis studerades all den information som framkommit under intervjuerna. Då nya tankar och nya perspektiv kommit till under resans gång kom uppsatsförfattarna att ta till ytterligare analysverktyg, det fanns ett intresse för att prova ytterligare alternativa tolkningar. Därefter analyserades varje tema för sig kopplat till tidigare forskning, teoretiska perspektiv och individens rättigheter. Uppsatsförfattarna förde en ständig diskussion kring varje temas koppling till helheten, detta för att söka en sammanhängande förståelse. Resultatet ledde fram till en mer sammanfattande analys, där uppsatsförfattarnas egna tolkningar lyftes fram. Sammanfattningen mynnade ut i en slutdiskussion där det redogjordes för vad som överraskat uppsatsförfattarna i resultatet, vad uppsatsförfattarna lärt sig under resans gång och vad resultatet kunde ha för betydelse i ett större sammanhang. Diskussionen ledde fram mot nya frågor och förslag på fortsatt forskning inom eller kring ämnesområdet.

Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

I den kvalitativa metoden är forskaren både ett mätinstrument och en uttolkare, vilket Larsson (2005) skildrar kan innebära svårigheter vad gäller reliabilitet och validitet. Ett sätt att stärka reliabiliteten och validiteten i en kvalitativ forskning är att kombinera den kvalitativa forskningen med en kvantitativ sådan. Kvale (1997) benämner detta förfaringssätt som triangulering, där aktuellt fenomen belyses och analyseras ur olika perspektiv. Felkällor och begränsningar kan således kompletteras med andra infallsvinklar och synsätt. I denna studie har flera teorier använts som analysverktyg.

Reliabilitet

Bristande reliabilitet (tillförlitlighet) handlar om att inte genomföra slump- eller slarvfel under datainsamlingen och den följande bearbetningen. Det handlar om hur bra undersökaren är på att mäta det som avses. Esaiasson et al. (2005) skildrar hur oläsliga anteckningar, trötthet, stress och missförstånd i samband med intervjuer och bearbetning kan leda till bristande reliabilitet. Inför datainsamling från intervjupersoner uppmärksammades vilka faktorer som skulle kunna utgöra en låg reliabilitet vid denna undersökning. Enligt Kvale (1997) kan en gruppintervju leda till känsloladdade uttalanden och ett pris kan bli en kaotisk datainsamling med svårigheter att analysera korsande åsikter. Uppsatsförfattarna uppfattade med tanke på ämne, syfte och tidsram att enskilda intervjuer torde ge mest fruktbar information för att uppfylla uppsatsens syfte, då det annars kunnat resultera i bristande bearbetning och analys. Uppsatsförfattarna var även uppmärksammade på intervjurummets betydelse och vikten med att ta till sig kunskapsläget kring ämnesområdet innan intervjuer genomfördes. Mp3-inspelningen, växelvis rollfördelning vid intervjuer, gemensam transkribering och bearbetning var kriterier för studiens tillförlitlighet som diskuterades noga mellan uppsatsförfattarna.

Validitet

Esaiasson et al.(2005) skildrar om verifiering kring intervjuresultat och beskriver validitet som det svårast problemet för den empiriska samhällsvetenskapen. Finns frånvaro av systematiska fel och finns överensstämmelse mellan teoretisk definition och mätverktyg? Hur är undersökarens förmåga att granska, ifrågasätta och tolka? Med andra ord, undersöks det som avses? I denna undersökning har uppsatsförfattarna valt att inta ett empatiskt och öppet förhållningssätt både vad gäller litteraturstudier och intervjuundersökning. Ingången vid de individuella intervjuerna var att låta intervjupersonerna berätta om sina upplevelser. Likt Larsson skildrar (2005) kring meningsfulla insikter vid kvalitativ forskning, så möjliggjorde valt förfaringssätt att uppfattningar och upplevelser kom till uttryck i detalj, där tvetydiga begrepp och alltför direkta frågor undveks som hinder mot den information som efterfrågades. Uppsatsförfattarna hade ett öppet förhållningssätt genom hela uppsatsens gång. Litteraturstudier och diskussioner förde fram nya infallsvinklar och vägar, som innebar att syfte och frågeställningar ändrades flertalet gånger.

Generaliserbarhet

Enligt Kvale (1997) ställer den vetenskapliga kunskapen anspråk på generaliserbarhet, huruvida resultat kan generaliseras till andra liknande personer eller situationer. Det redogörs för tre olika former av generaliserbarhet; där tyst kunskap baserad på personlig erfarenhet och förväntningar lyfts fram, om statistisk generalisering utifrån slumpmässiga urval samt kring analytisk generalisering utifrån väl överlagd bedömning om vägledning inför andra situationer. Målet med generalisering diskuteras – att studera det som är, att studera det som kan finnas och det som kanske kommer att finnas.

Under forskningsarbetet har uppsatsförfattarna funderat kring huruvida resultaten i denna studie kan generaliseras eller inte. Uppsatsförfattarna menar att uppsatsens första syfte kring orsakerna till förtrycket i Sverige, väl går att generalisera. Intervjupersonerna och tidigare forskning går i linje med varandra vad gäller bland annat kulturella och patriarkala förklaringar. Samtliga intervjupersoner menar att det krävs en väl fungerande integrering i det svenska samhället för att få bukt med det hedersrelaterade förtrycket.

När det gäller uppsatsens andra syfte, frivilligorganisationernas attitydförändringsarbete, anser uppsatsförfattarna att det till viss del går att generalisera delar av resultatet. Uppsatsförfattarna ser en gemensam nämnare hos dem som arbetar med hedersrelaterat förtryck, de anser alla att det måste bedrivas ett preventivt arbete både på samhälls- och individnivå för förändring av attityderna. Andra frivilligorganisationer som arbetar för att förändra attityder har säkerligen, enligt uppsatsförfattarna, liknande metoder som de organisationer uppsatsförfattarna valt att studera.

Resultat och analys

Intervjupersonerna

Emre Gungor – Sharaf Hjältar vid Fryshuset i Stockholm

I Fryshuset i Stockholm pågår många olika verksamheter som har som syfte att skapa insikt hos deltagarna och stärka deras självförtroende. En av verksamheterna är Elektra. De arbetar för att tjejer inte ska behöva begränsa sina liv på grund av hedersrelaterat förtryck. Gungor är verksamhetsansvarig för Sharaf Hjältar, som är en del av Elektras verksamhet i Fryshuset. Sharaf Hjältar riktar sig till unga killar med invandrarbakgrund och syftet är att påverka dem till att ta avstånd från hedersrelaterat förtryck (www.fryshuset.se).

Kvinna - Etnisk frivilligorganisation i Stockholm

Den kvinna som intervjuades av undersökarna valde att vara anonym genom hela undersökningens gång. Kvinnan bor i en förort i Storstockholmsområdet och är på lokal nivå representant för en större etnisk frivilligorganisation och anser sig vara en av få kvinnor som aktivt arbetar med hedersrelaterade frågor. Genomgående i uppsatsen har vi valt att kalla henne "Sara".

Nicklas Kelemen – Rädda Barnen i Stockholm

Rädda Barnen ingår i The International Save the Children Alliance, världens ledande barnrättsorganisation, som verkar i mer än 110 länder. Deras arbete bedrivs på både internationell, nationell, regional och kommunal nivå. Tillsammans arbetar de för att barn ska få gå i skola, skyddas från våld och övergrepp och för att barn ska få hjälp vid katastrofsituationer (www.rb.se). Kelemen arbetar vid Rädda Barnens Dialogprogram i Stockholm tillsammans med sina kollegor, psykologen Vidar Vetterfalk och före detta polisen Björn Hoffman. Via Dialogprogrammet lyfter Kelemen och hans medarbetare i samtal med män fram tre moment som är kopplade till pojkars uppfostran; pojkars behov av positiva manliga förebilder, den moderna papparollen och våldskulturers betydelse för pojkars uppväxt. Projektet påbörjades för nio år sedan och har sedan dess haft hundratals seminarier bland många olika etniska organisationer och startat våldsförebyggande projekt i 11 olika etniska organisationer i Sverige. De tre männen arbetar också med samma frågor i Ryssland, Ukraina, Moldavien och Asien. I samarbete med etniska organisationer handlar arbetet om att

förebygga våld och skapa en dialog i anknytning till ämnet. De arbetar även för att utbildning om barns och kvinnors rättigheter skall ingå i svenskundervisning för invandrare och att föräldracirklar skall starta i segregerade områden, där få människor har svenska som modersmål. Dialogprogrammet arbetar även för att organisationer och samfund, som anser att föräktenskapliga kärleksrelationer är omoraliska och strängt förbjudna och anser att jämställdheten har gått för långt i Sverige, bör erbjudas resurser till att utveckla långsiktiga samarbetsprojekt med organisationer som har expertis gällande barnrättighetsfrågor och jämställdhet (www.rb.se).

Thomas Laurell – RFSL i Stockholm

Laurell arbetar som pressekreterare för RFSL - Riksförbundet för homo-, bisexuellas och transpersoners rättigheter. RFSL arbetar för att HBT – personer (homosexuella, bisexuella och transpersoner) ska ha samma rättigheter och skyldigheter som heterosexuella personer. RFSL bildades 1950 och har omkring 5000 medlemmar. RFSL:s förbundskansli ligger i Stockholm och det finns minst en avdelning inom förbundet i varje län i landet. RFSL har flera nationella projekt som pågår, bland annat arbetar de förebyggande och stödjande mot hedersrelaterat förtryck och våld (www.rfsl.se).

Orsaker till det hedersrelaterade förtrycket i Sverige

Emre Gungor – Sharaf Hjältar

Gungor menar att det hedersrelaterade förtrycket finns i vissa kulturer, det handlar inte om vilken religion man tillhör utan enbart om vilken kultur man är uppfostrad i. Gungor anser att eftersom det hedersrelaterade förtrycket har kulturella orsaker är det möjligt att förändra. Han menar att: *”Det som är kulturellt fel måste man ändra på”*. Han säger att man i religionen pratar om att *”Gud ger liv och Gud tar liv”*, men att hedersmord ändå sker. Han menar att det är fäder som uppfostrar sina söner till att förtrycka sina systrar och att det har varit så väldigt långt tillbaka i tiden. Gungor säger att de som kommer från en hederskultur inte är uppvuxna på ett ställe där det existerar mänskliga rättigheter, de har helt enkelt andra primära behov, så som till exempel att skydda sig från bomber och det är mannens uppgift att skydda kvinnan från fiender. Gungor anser att det handlar om ett kollektiv. Det är familjens bästa som går i första hand. I hemlandet finns ingen välfärd och ekonomisk trygghet, så beroendet av familjen är starkare än i Sverige. Gungor säger att desto längre bort från välfärden man kommer desto starkare är det kollektiva tänkandet.

Gungor menar att en faktor som försvårar arbetet med att få bort det hedersrelaterade våldet är att integrationen in i det svenska samhället inte fungerar bra. Han tror att om man som invandrare bor på Östermalm, så släpper man lättare hederskulturen, än om man bor i Rinkeby.

Gungor menar att det är viktigt att jämställdhetsministern engagerar sig och ger ut pengar till dem som arbetar med dessa frågor, men han menar också att det är viktigt att pengarna går till seriösa organisationer som till exempel Rädda Barnen och Röda Korset. Han uppger också att han tror mycket på att engagera killar i arbetet för att få bukt med de hedersrelaterade attityderna. *”Vi kan bygga hur många skyddade boenden som helst, men om vi inte gör något åt killarnas attityder, förövarna eller vad vi ska kalla dem, så spelar det ingen roll om vi bygger skyddade boenden i hela Sverige, det kommer alltid att finnas en bror eller en pappa som jagar sin syster eller dotter”*.

Sara – Etnisk frivilligorganisation

När det gäller nyanlända invandrare till Sverige så minns Sara att de berättade allt för henne om rättigheter och sådant. *”Men frågan är vad man kommer ihåg när man kommer? Man är ju i en viss situation, man vet inte om man kommer tillbaka. Allting går in och ut, det fastnar inte. Det är viktigt att man hela tiden återupprepar i varje steg man tar. Du ska inte bara ligga där och folk går på dig, du har rättigheter också. Man ska upprepa många gånger”*.

Sara tror att det handlar om språket. Att det är svårt att anpassa sig om man inte kan språket och att det är viktigt att kunna kommunicera. Vill man lära sig språket så går det.

Enligt Sara är det viktigt att kvinnor lär sig systemet, om deras rättigheter och skyldigheter. *”Det fanns inte sådana myndighetssystem i hemlandet. Då är det liksom jättesvårt att komma till ett helt främmande land. Inga kontakter. Man blir bara påkörd. Sara berättar att kvinnor inte kommer ut i det svenska samhället för att de bland annat är hemma och tar hand om barn.*

Enligt Sara spelar media en stor roll. *”Media förstör en hel del, om det händer någonting här och de säger att det är muslimer som gör något, då tror alla på det. Även jag vill inte tro på det de skriver, men jag går själv på det ibland.”*

Nicklas Kelemen – Rädda Barnen

”De organisationer som upprätthåller en kyskhetsetik är de som lyser med sin frånvaro”.

Kelemen skildrar att många män bland segregerade etniska organisationer liksom i större delen av världen ser att det är i patriarken som den goda mannen finns, han som står för familjens sammanhållning. Jämställdheten uppfattas som ett hot, något som slår sönder familjer. *”Idag i större delen av världen uppfattas jämställdhet som något västerländskt kolonialprojekt och patriarkatet är inte något man bekämpar utan tvärtom”*. Vill de leva sitt eget liv, bevara den gamla kulturen så är det inget fel med det, men enligt Kelemen borde de ha respekt för de normer, värderingar och attityder som finns formulerade i Barnkonventionen och i FN:s deklARATION av de mänskliga rättigheterna. Det finns endast en Barnkonvention och en uppsättning av FN:s deklARATION till förfogande, det finns inte ytterligare uppsättningar anpassade till olika kulturer. *”Det finns också segregerade traditionella organisationer som verkligen avskyr den västerländska jämställdhetsmodellen och att det är i det här landet som männen är förtryckta och att Fadime förtjänat vad hon fått”*.

Enligt Kelemen är det i introduktionen till Sverige som den konfliktfyllda frågan hoppas över och att nyanlända invandrare därmed går in i isolerade enklaver. De här människorna har berättat för Kelemen att de har upplevt sig lurade då de inte hört debatten och dialogen när de kom till Sverige. *”De vet inte vad de har kommit till, de vet inte att det i det här landet är normalitet att flickor får välja själva. De vaknar först när döttrarna revolterar och skapar motsättningar inom familjen”*. Kelemen berättar om hur språkkunskaper och kulturell kompetens är avgörande för förändring. Det finns en tendens till isolering, att man inte tillåter sina barn att leka med svenskar, *”för att inte tala om att gifta sig med dem och andra nationaliteter”*

Kelemen talar om att många utsatta ungdomar inte går till svenska myndigheter och klagar *”98-99% av dem som är diskriminerade, förtryckta eller hotade hemma kommer socialtjänsten aldrig att få reda på, för det är inte en fråga man basunerar ut. Sannolikt en majoritet av barn som växer upp med kyskhetsnormer i familjen upplever inte något förtryck alls eftersom de själva fördömer den individorienterade etiken. Beträffande dem som upplever förtryck tror jag att de flesta pojkar och flickor löser det här utan någon*

auktoritetsinsyn. Antingen lyckas man spela teater eller så har man tur och har föräldrar som tittar bort och inte uppmärksammar frågan.”

Kelemen säger att det saknas en integrationspolitik med fokus på barns och kvinnors rättigheter. Han menar att det istället bedrivs en segregationspolitik som bevarar strukturer istället för en integrationspolitik med fokus på barns rättigheter och jämställdhet. Han beskriver det som en teoretisk överenskommelse mellan politiker, där det är viktigt med jämställdhet, men att det bara är *”en deklaration i ord”*. Han säger: *”Intressant är att politikerna säger en sak och sedan inte gör mycket. Problemet är att det inte händer något när det gäller det förebyggande arbetet med fokus på barns individuella rättigheter, medan det händer mycket om att hantera kriser när de uppstår”*. Kelemen beskriver makthavarnas hantering av frågorna som häpnadsväckande och att det inte finns några riktlinjer för hur man ska få in organisationerna i diskussionen, *”Goda intentioner finns, men de är inte omsatta i verkligheten”*. Enligt Kelemen så finns det en naivitet hos makthavarna, de tror det räcker med att ge ut bidrag till organisationerna och låta dem sköta jobbet själva. Kelemen menar att vissa politiker tänker: *”De får göra vad de vill i den isolerade ö de bygger upp.”*

Kelemen anser att *”mycket av debatten i media är en ren katastrof”*. Dialogprogrammet har varit med en del i media, då opinionsbildning är en del av uppgiften. *”Media har bidragit katastrofalt till att man blåst upp en debatt mellan de som ser det kulturspecifika och de som ej vill se det kulturspecifika, det är som två läger. Då blir det en ohygglig fientlig stämning som stoppar utvecklingen av adekvata insatser. Istället för att debattera om ”kultur eller inte kultur” skulle man se verkligheten och skydda de barn som utsatts för diskriminering”*.

Thomas Laurell - RFSL

Laurell menar att människor i många länder tvingas leva enligt vad som är gällande normer i samhället. Han säger att alla förväntas vara heterosexuella och många som bryter mot den normen blir trakasserade, förföljda eller utsatta för våld.

Laurell menar att det är den mediala bilden som styr uppfattningen om vad hedersrelaterat våld är. Han säger att många inte inser att hedersrelaterat våld även kan drabba andra personer är heterosexuella tjejer som bryter mot normen. Enligt honom är viktigt att den mediala bilden förändras. Han tycker det är viktigt att synliggöra att det hedersrelaterade våldet inte bara drabbar kvinnor utan även HBT-personer. Det handlar om att *”alla oavsett läggning ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter”*.

Analys: Orsaker till det hedersrelaterade förtrycket i Sverige

Kulturen

Gungor redogör för att hedersrelaterat våld har sin bakgrund i vilken kultur man fostrats i. Han menar att det är fäder som har fostrat sina söner till att förtrycka systrarna och att det varit så långt tillbaka i tiden. Detta ligger i linje med vad tidigare forskning visat. Eldén (2003) berör hedersrelaterat våld kopplat till kulturella föreställningar och hederskulturell värdegrund. Gungor anser att eftersom det hedersrelaterade förtrycket har kulturella orsaker är det möjligt att förändra. Han menar att: *”Det som är kulturellt fel måste man ändra på.”*

Darvishpour (2004) skriver hur kultur inte är något oföränderligt fenomen, utan ett kollektivt medvetande som individer skapar genom samspel. I avsnittet teoretiska perspektiv kan vi ta del av hur Okin (2002) diskuterar kring hur kulturer är fulla av handlingsmönster och ideologier som rör könsrelationer och hur hemmet utgör kärnan för kulturens bevarande. Det är enligt henne i hemmet som den egna kulturen utövas, bevaras och förmedlas vidare till den

yngre generationen. Sara berättar om att i hennes hemland så är det kvinnan som är hemma och tar hand om barnen, medan mannen arbetar för att försörja familjen. Wikan (2003) definierar begreppet kultur som värderingar och ståndpunkter, hon menar att kulturen är det som står bakom olika handlingssätt. Annan litteratur visar på att vissa invandrarfamiljer kan hålla sig till gamla värderingar och mönster och uppleva svårigheter med att ta till sig nya kulturer (Bremer, Brendler Lindqvist & Wrangsjö, 2006). Honig (2002) skildrar hur kultur har använts som ursäkt för grymhet och brott mot mänskliga rättigheter och att man bör vara försiktig så att inte allt främmande skildras som kulturellt betingat.

Det kollektiva tänkandet

Kultur, de värderingar och idéer som finns bakom en individs gärningar, kan enligt Darvishpour (2004) betraktas som ett kollektivt medvetande som sker genom växelspel individer emellan. Gungor menar att kollektivet och familjens bästa alltid kommer i första hand. Även Sjögren (2003) talar om familjen som helhet, om hur familjen och släkten är de som representerar den sociala enheten och att individen inte kan kopplas bort från den. Gungor berättar att individer som kommer från hederskulturer oftast inte är uppvuxna där det existerar mänskliga rättigheter. Det finns andra primära behov på grund av bristande välfärd, således är beroendet av familjen högre än i Sverige. Han säger att det kollektiva tänkandet är större ju längre bort från välfärden man kommer.

Patriarkat och genus

Begreppet patriarkat framställs av Darvishpour (2004) som en uppsättning sociala relationer, där kontroll upprätthålls och skapar ett ömsesidigt beroende genom internalisering av samhällsliga normer. Gungor beskriver att män fostras till att kontrollera kvinnor, vilket Darvishpour menar sker inom patriarkatets rangsystem. Enligt Gemzöe (2004) är förhållandet mellan män och kvinnor alltid baserat på makt, där män dominerar inom alla områden i samhällslivet. Det anses naturligt för alla, då patriarkatets ideologi genomsyrar människors uppväxt. De los Reyes (2003) menar att mannens överordning kan te sig olika, det kan till exempel vara av ekonomisk eller psykologisk art. Det finns enligt Gemzöe (2004) föreställningar om att män och kvinnor förfogar över olika egenskaper och att detta kan skilja sig kulturer emellan. Genus handlar enligt henne även om omvärldens förväntningar på hur det är att vara man eller kvinna. Under intervjun med Kelemen framkom det att många ser patriarken som den gode mannen, den som står för familjens sammanhållning och att jämställdhet uppfattas som ett hot.

Integrationen

Enligt Darvishpour (2004) kan invandring till ett nytt land skapa en kris, där tidigare normer, erfarenheter och kulturell bakgrund konfronteras med ny livssituation. Sara skildrar den situation man befinner sig i som nyanländ invandrare som att individen befinner sig i ett sådant tillstånd där denne inte är mottaglig för information om rättigheter.

En faktor som Gungor belyser är att integrationen in i det svenska samhället inte fungerar bra. Han anser att detta försvårar arbetet mot hedersrelaterat våld. Han önskar mer engagemang från politiker och tror på det preventiva arbetet. Kelemen uttalar tydligt att det inte finns någon integrationspolitik med fokus på barns och kvinnors rättigheter. Han menar att det istället bedrivs en segregationspolitik. Han beskriver det som en teoretisk överenskommelse mellan politiker, likt en deklaration i ord. Även Sara talar om bristande integration. Hon berättar att invandrarkvinnor har svårigheter med att komma ut i det svenska samhället. Detta går att koppla till Kamali (1999) som skildrar hur vissa familjer lever i områden där familjens nätverk består av släktingar och vänner från samma land och att kontakten med svenskar är

begränsad. Enligt Kelemen finns en tendens till isolering, där invandrarbarn inte tillåts leka med svenska barn. Skytte & Montesino (2006) skriver hur kulturella identifikationer skapas i samspel med andra och att identifikationer används för att markera gränser mellan grupper, för att bekräfta och utesluta.

Sara tror att mycket handlar om brister i det svenska språket. Hon ser svårigheter med att anpassa sig utan språkkunskaper. Sara anser att det är viktigt att lära sig myndighetssystemet för att få en fungerande integration. Hon, liksom Gungor, talar om hur annorlunda det kan vara i länder utan fungerande myndighetssystem. Kelemen lyfter fram att det är i introduktionen till Sverige som den konfliktyllda frågan hoppas över, vilket innebär att många invandrare därmed går in i isolerade enklaver. Invandrare har berättat för Kelemen att de har känt sig lurade, då de inte blivit informerade om svenska normer, värderingar och mänskliga rättigheter. Kelemen berättar vidare om hur språkkunskaper och kulturell kompetens är avgörande för förändring. Wenneberg (2001) påtalar just om hur språket är en social storhet, där tänkandet bygger på det språk som konstruerat verkligheten.

Den mediala bilden

I Reyes (2005) definition kan vi utläsa att det hedersrelaterade våldet kan utövas mot individer av bägge kön på grund av sexuell läggning. Laurell talar om hur den mediala bilden styr uppfattningen om vad hedersrelaterat våld är, att många inte inser att hedersrelaterat våld även kan drabba andra personer är heterosexuella flickor. Som Payne (2002) skildrar kring det socialkonstruktivistiska perspektivet, förstår individer företeelser genom att rätta sig efter socialt delade representationer. Laurell anser att det är viktigt att den mediala bilden förändras, att synliggöra att det hedersrelaterade våldet inte bara drabbar kvinnor utan även bland annat HBT-personer. Sara menar att media spelar en stor roll och att det inte alltid är den sanna bilden som skildras. Enligt Kelemen har media varit medskapare till att en debatt lyfts fram med fokus på specifika förklaringar till våldet, istället för att agera och se verkligheten.

Förtryckets yttrande

Emre Gungor – Sharaf Hjältar

Tjejerna blir förtryckta, slagna, psykiskt misshandlade och frihetsbegränsade. Gungor uttrycker det så här: *”Jag brukar säga att kvinnan är hedern, mannen äger hedern.”* Han fortsätter med att tillägga att det inte bara är flickor som förtrycks, utan att det även drabbar killar. Han menar att ofta måste även killar gifta sig med *”den rätta tjejen”*, han säger att killar har ett större urval, så till vida att de har tillåtelse att *”pröva”* innan äktenskapet, men föräldrarna vill helst att söner ska gifta sig med en flicka från hemlandet. Gungor menar att det starkaste argumentet han har, som styrker att hedersrelaterat våld inte handlar om religion, är att vissa killar som är muslimer säger: *”Min religion säger att varken män eller kvinnor får ha sex innan äktenskapet, men min kultur säger att männen får ha det, men inte kvinnan. För om männen har det blir det inte så mycket konsekvenser som om kvinnan skulle ha det. Om jag har sex blir jag inte mördad, men om min syster har det finns risken för att hon ska bli mördad.”*

Gungor menar att det hedersrelaterade förtrycket egentligen inte handlar om att kontrollera någon i sin familj, utan snarare om att skydda någon. Det handlar om att man älskar sin syster så högt att man måste skydda henne. Gungor säger: *”En sak som är väldigt klar, det är att alla är inte benägna att döda sina döttrar och de som dödar sina döttrar, de är inga som hatar sina döttrar, de älskar sina döttrar men de är tvungna att göra det på grund av att de är*

tvungna att bevara hedern i familjen.” Han fortsätter: ”Skyddet har lett till mord, vi måste ta bort all kontroll, frihetsbegränsning och bevakning, vi kan inte bara ta bort en del, vi måste ta bort skyddet också, systerarna ska vara fristående.”

Gungor tycker att det är viktigt att poängtera att det är väldigt olika i olika kulturer hur det hedersrelaterade våldet yttrar sig. Han säger till exempel att i Somalia sker det mycket könsstympningar och frihetsbegränsningar, men aldrig mord.

Sara – Etnisk frivilligorganisation

Sara menar att det är annorlunda i hennes kultur gentemot andra kulturer, man kan ha en morbror med sig när alla andra är emot en. *”För det mesta är det någon i familjen som ställer upp för en, även om de vet att den personen har fel.” Det finns inte det här med våld. Man skadar någon psykiskt. Man stöter bort henne, hon existerar inte i mitt liv, hon är inte mitt barn. Så småningom börjar någon i familjen att gå och träffa henne och prata med henne. Till sist kommer de att acceptera henne, medan hon till exempel fortfarande befinner sig i ett annat förhållande som de inte godkänner.”*

Sexuellt umgänge innan äktenskapet är helt förbjudet enligt Sara. Om kvinnan har en sexuell relation innan äktenskap så händer ingenting, man bara pratar och rykten går. Med män är det annorlunda enligt Sara, de är stolta över föräktenskapliga sexuella relationer och betraktas då som hjältar. *”Det värsta som kan hända är att begå äktenskapsbrott. Ändå händer det”.* Enligt Sara förekommer det inte att man skadar varandra fysiskt inom hennes kultur, utan att det istället handlar om utfrysning. Hon menar att skada kan ske om en flicka väljer att gifta sig med en *”annan kultur”*. Det kan hända om en kvinna väljer en svensk man och familjen tycker det är fel.

Nicklas Kelemen – Rädda Barnen

”Det är en saga att mäns våld mot kvinnor är samma sak som våld i hederns namn”, ”De gör det aldrig på eget bevåg, det är aldrig någon individuell handling att jag skall döda en dotter eller son. Det är på uppdrag av eller för att de är pushade, tvungna att göra det för annars kollapsar hedern för familjen och då är det inte lätt att leva”.

”Detta är inte mäns våld mot kvinnor, utan det är oftast familjens och släktens våld mot barn.” Kelemen känner till fler dokumenterade fall där kvinnor varit drivande eller utförare av mord. *”Av de nio hedersmordsutredningar som Kickis Åhre Älgamo, (Rikspolisstyrelsen) ledde var det i fyra fall kvinnor som var mycket aktiva drivande krafter bakom mordet”.* Han skildrar om ett *”spektakulärt”* fall där en kvinnlig läkare avrättat sin dotter på en advokats kontor i Pakistan. Han berättar även om ett fall i Århus där en 16-årig pojke avrättades genom att mamman tillgrep en yxa mot huvudet på pojken. Innan avrättningen försökte både fadern och en yngre bror att skjuta 16-åringen, men båda misslyckades då de var för nervösa för att utföra dådet.

Thomas Laurell - RFSL

Laurell menar att bilden han har fått från RFSL:s brottsofferjour är att HBT -personer blir drabbade på samma sätt som flickor. Han säger *”det handlar om ett tvång att förneka sig själv, det är människor som bryter mot heteronormaliteten som blir utsatta”*

Analys: Förtryckets yttrande

De som drabbas av förtrycket

Schlytter (2004) skriver att män står för kontroll över kvinnor och om kvinnor bryter mot de krav som ställs på henne kan bestraffning ske. Gungor säger att flickor blir förtryckta, slagna, psykiskt misshandlade och frihetsbegränsade. Detta stämmer med hur Reyes (2005) skildrar det hedersrelaterade våldets yttrande. Enligt Gungor är det inte bara flickor som förtrycks, han menar att hedersrelaterat förtryck även kan drabba killar. Detta ligger i linje med Reyes (2005) tankar kring hur förtrycket kan drabba pojkar och unga män, om de till exempel inleder ett förhållande med en flicka som anses tillhöra en annan man. Även Laurell lyfter fram att våldet kan drabba andra än flickor. Han menar att HBT- personer blir drabbade på samma sätt som flickor. Sammanfattningsvis visar litteraturen att det hedersrelaterade våldet drabbar individer som bryter mot uppsatta normer (Darvishpour, 2004; Jemteborn, 2005; Reyes, 2005; Schlytter, 2004).

Sexuella relationer

Sara säger att pojkar till skillnad från flickor tillåts ha sexuellt umgänge innan äktenskapet. Hon menar att de är stolta över sina föräktenskapliga sexuella relationer och att de då blir betraktade som hjältar. Gungor uppger att han har hört muslimska invandrarkillar säga att killar enligt religionen inte får ha sexuella relationer innan äktenskapet, men att kulturen säger att det är tillåtet. Enligt FN: s konvention om mänskliga rättigheter, skall kvinnor och män ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter (Utrikesdepartementet, 2005). Gungor menar att hedersrelaterat förtryck inte handlar om religion, utan om kultur. Även Ahmadi Lewin & Lewin (2003) och Olsson (2004) anser att det hedersrelaterade våldet inte har med religion att göra, men att gärningsmän utnyttjar religionen i eget syfte.

Darvishpour (2004) skriver om hur kvinnor ska ha sin oskuld bevarad innan äktenskapet och att oskulden står för moralisk renhet. Hirdman (1990) menar att mannen betraktas som den normala och kvinnan som avvikare och Gemzöe (2004) skriver om de olika förväntningarna omvärlden har på män och kvinnor. Detta kan kopplas samman med det Wenneberg (2001) skriver kring hur företeelser är socialt konstruerade. Han skriver om hur föreställningar och förväntningar kommit till genom bestämda erfarenheter och världsbilder. Även Payne (2002) menar att företeelser sker genom socialt delade representationer och att vissa etniska grupper i samhället håller fast vid traditionella mönster.

Sara uppger att om en flicka har en sexuell relation innan äktenskapet så pratas det och skapas rykten. Enligt Eldén (2003) upprätthålls mäns heder genom kvinnliga släktingars rykten och att en kvinna som fått dåligt rykte kan placeras utanför kollektivet. Enligt Wikan (2003) och Reyes (2005) är det ryktet i sig som är det viktiga och inte sanningen. De menar att ett rykte kan vara tillräckligt skäl för bestraffning.

Kollektivet

Enligt Gungor är inte alla benägna att döda sina döttrar och att de som dödar sina döttrar är tvungna att göra det för att bevara hedern i familjen. Kelemen skildrar att våldet aldrig sker på eget bevåg och att det inte är någon individuell handling. Han menar att våldet sker på uppdrag av och/eller påtryckningar från kollektivet för att förhindra att hedern bryter samman. Kelemen uppger att han känner till fler dokumenterade fall där kvinnor varit drivande eller utförare av mord. Detta ligger i linje med vad Reyes (2005) skriver kring hur mödrar kan vara inblandade i det hedersrelaterade våldet.

I Reyes (2005) definition av hedersrelaterat våld kan vi utläsa hur våldet ses som en handling för att bevara och värna om familjens heder och att det yttersta våldet alltid är planerat, sanktionerat och beslutat av kollektivet. Schlytter (2004) visar på att de som utför hedersrelaterat våld ofta har nätverk med förväntningar och krav utifrån eget normsystem. Som Sjögren (2003) skriver är individen en del av helheten som inte kan kopplas bort från sin grupp. Sara uppger att i hennes kultur finns det dock oftast någon i släkten som ställer upp för den utstötta och att personen sällan är utstött för alltid. Hon menar att den utstötta personen så småningom accepteras av släkten igen.

Enligt Gungor är våldets yttrande olika i olika kulturer. Sara menar att i hennes kultur förekommer det inte fysiskt våld, utan snarare psykiskt våld såsom utfrysning. Det kan enligt henne ske om en flicka väljer att gifta sig med någon som inte är från samma kultur. Schlytter (2004) säger att yttrandet bland annat kan ske genom könsstympning, förskjutning, återsändelse till hemlandet, misshandel och mord. I *Konventionen om barnets rättigheter* skall ett tydligt barnperspektiv finnas i det svenska samhället för att stoppa just könsstympning och misshandel (Hammarberg, 2003). Såsom Sara berättar att det endast är psykiskt våld som förekommer i hennes kultur, kan detta kopplas samman med Olssons (2004) ord om att reaktioner på normbrott kan skilja sig stort mellan olika etniska grupper, familjer och klaner. Enligt Reyes (2005) finns det även individer inom olika kulturer, grupper och familjer som helt tar avstånd från det hedersrelaterade våldet.

Frivilligorganisationernas arbete

Emre Gungor – Sharaf Hjältar

Gungor menar att anledningen till att han arbetar med unga är för att de är lättare att påverka än de äldre. Han vill att ungdomarna ska lära varandra och bli förebilder för varandra. Utgångspunkten i arbetet är mänskliga rättigheter. Arbetet börjar med att de får ett uppdrag av en kommun för att starta Sharaf Hjältar. De anställer sedan en projektledare i den kommunen, som får handledning av Gungor i hur han ska gå tillväga. De försöker sedan närma sig ungdomarnas arenor via bland annat skolkuratorer och fältassistenter. De försöker hitta *”de starka figurerna i grupperna, kanske bossen i gänget... han som utmärker sig mest, han som är starkast”*. Gungor menar att om man kan värva honom så blir det sedan lättare att få med de andra killarna. De arrangerar föreläsningar för ungdomarna och några av dem blir sedan intresserade av att bli Sharaf Hjältar. Gungor berättar att killarna måste ha vårdnadshavarnas intyg om de är under 18 år.

I de första mötena träffar de killarna ensamma, detta eftersom killarna ofta är starka i grupp. De kan prata om att *”Din pappa har haft fel i 20-25 år, så länge som han har uppfostrat dig, så länge har han haft fel”*. Gungor menar det är något som är svårt för killarna att ta in, eftersom många av dem har sin pappa som förebild. De pratar även om att det inte bara handlar om systemns frihet, utan även om killarnas egen frihet, om att slippa bevaka sin egen syster. Vidare talar de inte bara om hederskulturer med killarna, utan även om andra bra saker som deras kultur fört med sig till Sverige.

Gungor talar mycket om hur det är att vara feminist. Han säger att *”endera så är man feminist som kille eller så blir man helt tvärtemot, väldigt patriarkal”*. Han uppger att han tycker att man ska vara feminist, han brukar säga till killarna: *”Du är cool, du är grym du är ball och du ska fortsätta vara det, men du ska också vara feminist, det är också coolt.”* Gungor berättar att han inte tror att alla killar släpper sina systrar till 100 procent på en gång, men han menar

att om de lyckas släppa taget till 90 procent så kan nästa generation släppa de sista 10 procenten.

Han berättar vidare att ungdomar idag behöver morötter för att engagera sig. Han säger att de drar till sig killarna genom att locka med att de får synas i media. Han säger att till en början är det säkerligen många som inte tänker så mycket på att *”släppa sin syster fri”* utan mer på att de vill synas i media, han säger att *”killarna blir väldigt påverkade eftersom alla pratar om sin systers frihet”*. Att använda sig av medias uppmärksamhet är bra på flera sätt menar Gungor. Killarna får positiv uppmärksamhet och killarnas föräldrar uppskattar också att de får se sina söner i tidningarna. *”De blir stolta även om sonen pratar om systemns sexualitet.”*

De låter killarna lyssna på flera föreläsare såsom bland annat Mia Törnblom, som föreläser om självkänsla. När killarna lyssnar på föreläsningarna får de flertalet argument för feminism och jämställdhet och Gungor menar att tanken är sedan att de ska kunna använda dessa argument när de själva går ut och föreläser. Gungor menar att desto fler gånger de själva föreläser, desto mer övertygade blir de. Killarna får sedan en timanställning som täcker föreläsningstiden och ett litet arvode för varje föreläsning. Föreläsningarna blir en del av attitydförändringsarbetet. Gungor säger att Sharaf Hjältar även är ett integrationsprojekt. Han menar att killarna blir mer och mer integrerade i det svenska samhället, de talar bättre svenska och flera av killarna har blivit mer engagerade i skolarbetet.

När killarna har gått en elva veckor lång utbildning får de ett diplom som är undertecknat jämställdhetsministern, vilket Gungor menar också är ett viktigt erkännande. Han säger att *”Det handlar om att så ett frö, att göra grejer ihop och ge dem positiv uppmärksamhet så att de vågar ta det lilla steget, förhoppningen är att de ska ta ytterligare steg för att de fått så mycket positivt”*. Gungor tror, att varför det här projektet är så lyckat, till stor del beror på att han inte förväntar sig för mycket av killarna för snabbt. Han menar att det är en livsprocess, en livsstil som tar tid.

Sara – Etnisk frivilligorganisation

Saras påverkansarbete riktar sig främst till män genom att föra dialog med dem. I början upplevde Sara att det var svårt att tala om rättigheter och jämställdhet, men att det nu går bättre och att det är möjligt att föra diskussioner utan att männen blir arga och går därifrån. Sara brukar tala om: *”Hur skall man nå fram med någon lösning? Åsikten du har fungerar inte i detta land. Det kanske gjorde det i hemlandet, men det gör det inte här”*.

Saras arbete sker genom stormöten med 30-50 personer, där det oftast bjuds på mat. Inbjudan sker till respektive lokal genom en intresseanmälan. Hon besöker deras lokaler så de känner sig hemma. Oftast är det män som kommer och som mest 3-4 kvinnor, som inte blandar sig med männen när de sitter. *”De moderna, om man får säga så, de brukar blanda sig och kritisera och försvara.”* Ibland använder de sig av föreläsare, ibland någon känd från hemlandet som är respekterad. Efter föreläsningarna brukar det föras diskussion kring det som kommit upp. De har även haft besök av jurister, psykologer, läkare, projektarbetare etc. Enligt Sara bjuder de in föreläsare efter önskemål.

Sara beskriver sig själv som en frontfigur. Sara talar även om vikten med att tro på sig själv och att hon är en av få kvinnor som ställer upp och har stöd i organisationen. *”Det lilla som händer de här kvinnorna, det är det som driver mig.”*

Nicklas Kelemen – Rädda Barnen

”Vi är intresserade av att kriser på grund av hedersetiken överhuvudtaget inte skall uppstå, vi är intresserade av attitydpåverkan.” Kelemen fortsätter med att säga: *”Det handlar om att finna ledare, utbilda dem och låta dem sprida informationen.”* Kelemen talar om hur det förs ett arbete med inriktning på akuta åtgärder. Enligt honom bör det istället även handla om mer preventivt arbete, om att till exempel föräldrar skall tala med andra föräldrar om konflikter redan innan de uppstår.

På heltid arbetar Kelemen och hans medarbetare bland annat med att påverka isolerade manliga organisationer och för att få pappor och söner att ta ställning mot våld och för jämställdhet. De arbetar även för att barnrättsfrågan skall bli ett ämne i flyktingmottagning och i SFI, svenska för invandrare. Påverkan sker enligt Kelemen hela tiden på olika nivåer, med huvudsyfte att påverka integrationsministern, både i Sverige och i EU, för att sätta barnrättighetsfrågan i fokus även inom integrationspolitiken.

Dialogprogrammet arbetar först och främst med att försöka skapa en kontakt, att skapa ärlig kommunikation. Steg två i arbetet handlar om att hitta en ledning, ofta en stark man som är intresserad av dialog och samarbetsprojekt. En ledning som ser och förstår att det finns konkreta krockar att diskutera. *”Om den personen vågar lyfta dessa frågor, då kan vi känna att det finns villkor för att få bidrag att hämta. När organisationerna kommit igång hålls ett första seminarium för alla. När de sitter tillsammans, där upp mot mellan 20-150 män samlats och publiken reser sig och dömer ut svenska västerlandet som omoraliskt och anser att svenska politiker uppviolar döttrarna mot dem och deras kulturer, då sitter en ledare bredvid och måste ta diskussionerna inom sin grupp”.* Får ledaren uppbackning och sin vilja igenom, går Dialogprogrammet med in och skriver projektansökningspengar. När pengar väl kommit in påbörjas arbetet.

Dialogprojektet har elva invandrarorganisationer de arbetar med på längre sikt, antingen i projektform eller på annat sätt. Enligt Kelemen är de viktigaste St Jakobskyrkan i Södertälje, Somaliska Riksförbundet, Turkiska Riksförbundet, Syrianska Förbundet i Tumba, Iranska Riksförbundet och en hel del andra föreningar. De har ett specialprojekt med Kurdiska Kvinnoförbundet och med en del andra på politiska *”vänsterkanten”*, även en Bosnisk/Islamsk moské. Kelemen beskriver det arbete som de etniska organisationerna gör som ett mycket svårt arbete, där de kommer i konflikt med sig själva och egna värderingar. Kelemen anser att traditionella organisationer gör minst hälften av det han förväntar sig och upplever att det trots allt görs ett ganska bra arbete. *”Vi har inte hunnit åstadkomma mer än några droppar i havet, om vi skulle rulla vidare med det här med samma hastighet så har vi framför oss ett 500-års perspektiv.”*

Kelemen trycker även på att det är alltför kortsiktiga projekt, *”Jag har inte fått igenom att vi skulle kunna ha 3-års budgetgaranti”* och han fortsätter med att säga: *”Jag känner mig fortfarande ensam när det gäller att komma in i etniska organisationer, det krävs att man vågar ta tag i det”.* Kelemen uttalar att han inte skulle kunna arbeta med dessa frågor utan att se resultat. *”Jag har aldrig fått så mycket erkännande i mitt liv, speciellt från invandrarkvinnor, men också från en del invandrarmän. Det viktigaste erkännandet och mesta inspiration fick jag från Fadime Sahindal, trots att hon tyckte att jag var lite feg”.*

Thomas Laurell - RFSL

Laurell säger: *”Vi är i startgroparna när det gäller hedersrelaterat våld”* och menar att de än så länge inte har kommit så långt med just den problematiken. Men han menar att deras

brottsofferjour, som riktar sig till HBT-personer, tidigare inte hade tillräckliga resurser och att jouten inte räckte till då den enbart fanns i Stockholm. På grund av detta lyftes problemet upp till en nationell nivå under hösten 2006.

Laurell uppger att RFSL:s huvuduppgift är att förändra lagstiftningen och att de bland annat gör det genom kontakter med politiker. Han menar att det handlar om att få folk att förstå problematiken och sedan erbjuda dem utbildning. Han säger att det krävs en förändring när människor söker asyl i Sverige, att det måste anses vara en asylgrund att vara homosexuell. Laurell menar att han tycker lagstiftningen är tydlig, men att migrationsverket tyvärr inte efterföljer lagen. Han förklarar att de som söker asyl i Sverige på grund av homosexualitet, ofta inte vågar ange det som asylgrund på papperet. Detta eftersom de saknar tilltro till myndigheten i hemlandet och därmed saknar tilltro till alla myndigheter, migrationsverket förstår då inte problemet med homosexualiteten. RFSL arbetar för att utbilda bland annat migrationsverket så att de ska inse problematiken.

Analys: Frivilligorganisationernas arbete

Olika nivåer

Enligt Gungor är utgångspunkten för Sharaf Hjältars arbete FN:s konvention om mänskliga rättigheter och Kelemen och hans medarbetare arbetar för att få barnrättsfrågor i fokus. Enligt Kelemen sker påverkan hela tiden på olika nivåer såsom att arbeta för att påverka isolerade manliga organisationer och integrationspolitiken, ett arbete som kan likställas med det Lundström & Svedberg (1998) benämner som "organisation med uppgift att utföra insats för andra". Laurell menar att RFSL:s påverkansarbete riktar sig till politiker i syfte att ändra lagstiftningen. Han menar även att arbetet handlar om att utbilda Migrationsverket så de inser problematiken kring homosexuellas asylgrund. Meeuwisse & Sunesson (1998) beskriver olika organisationer med specialistkunskaper, organisationer som arbetar för att påverka politiker. Gungor och Sharaf Hjältars attitydförändringsarbete sker främst på individnivå genom att unga killar får lära varandra och på så sätt bli förebilder för varandra. Deras verksamhet kan likställas med det Meeuwisse & Sunesson (1998) benämner som en blandad form av organisation med olika karaktärer på olika nivåer. Vidare använder sig Gungor även av media, både som morötter för killarna och för att sprida sitt budskap. Sara, som frontfigur inom en etnisk organisation, bedriver sitt påverkansarbete främst riktat till män i etniska organisationer. Enligt Sara kommer även "moderna" kvinnor, de som vågar kritisera och försvara. Enligt Darvishpour (2004) förväntas många flickor i patriarkala familjer bli tysta och tillbakadragna. Han visar även på hur invandrarkvinnor kan få nya möjligheter i och med invandringen. Detta kan kopplas till Gemzöe (2004) som skriver om omvärldens förväntningar på kvinnor, hur genusystem är uppbyggt kring föreställningar om att kvinnor förfogar över vissa egenskaper.

Det preventiva arbetet

Tidigare uttalade Gungor i delen kring bakomliggande orsaker till förtryckets existens så här: "Vi kan bygga hur många skyddade boenden som helst, men om vi inte gör något åt killarnas attityder, förövarna eller vad vi ska kalla dem, så spelar det ingen roll om vi bygger skyddade boenden i hela Sverige, det kommer alltid att finnas en bror eller en pappa som jagar sin syster eller dotter." Detta går att koppla samman med det Kelemen skildrar om den nuvarande hanteringen kring sådant som hittills är hanterbart såsom till exempel akuta åtgärder. Kelemen och hans medarbetare är intresserade av att kriser inte skall uppstå. Det handlar enligt Kelemen om attitydpåverkan, där bland annat föräldrar skall tala med föräldrar

innan konflikter uppstår. Den sociala ordningen kan enligt Wenneberg (2001) inte finnas på egen hand, det är något som förändras i samspel med andra.

Samtliga intervjupersoner menar att det handlar om att lyfta frågor, föra dialog och samarbeta, såsom Gungor och Kelemen menar att unga killar och föräldrar kan göra sinsemellan. Fler av intervjupersonerna ser förändringsarbetet som ett långsiktigt arbete; Kelemen ser ett 500 års perspektiv för att nå total förändring och Gungor menar att det är en livsprocess som tar tid. Han tror att varje generation kan lyckas släppa sina systrar en bit så att flickorna till slut är helt fria. Enligt Schiratzki (2000) förutsätter just bevarandet av sedvänjor samspel emellan flera generationer.

Frivilligorganisationernas metoder

Enligt Gungor handlar attitydförändringsarbetet om att nå starka ledare inom ungdomsgrupper ute på de ungas arenor. Enligt Kamali (1999) söker sig invandrarungdomar till grupper med gemensamma värderingar. Lundström & Svedberg (1998) menar att det frivilliga arbetet handlar om stödverksamheter av olika slag, där den socialt inriktade delen av frivilligheten har stor betydelse för till exempel ungdomsverksamheter.

Kelemen och hans medarbetare inom Dialogprogrammet arbetar liksom Sharaf Hjältar för att nå starka ledare, här för att komma in i etniska organisationer. Sara själv är en sådan ledare, hon beskriver sig som en frontfigur. Både Gungor och Kelemen tror att det är via en stark ledare som man kan nå fram till andra inom respektive grupper.

Några av intervjupersonerna använder sig av föreläsningar som verktyg i förändringsarbetet; Sara genom att efter önskemål ta in någon välutbildad specialist eller respekterad person från hemlandet samt att bjuda på mat. Gungor och hans grupp Sharaf Hjältar, genom att killarna får lyssna till kända föreläsare, själva få sprida information via egna föredrag och locka med uppmärksamhet i media och via undertecknat diplom. Gungor menar att föreläsningar blir en del av attitydförändringsarbetet, att killarna blir mer övertygande om nya perspektiv, lär sig tala bättre svenska, engagerar sig i skolan och därmed blir mer och mer integrerade i det svenska samhället. Enligt Schlytter (2004) är det viktigt med ökad kompetens för att nå ett mer nyanserat synsätt.

Sammanfattande analys

Vår teoretiska utgångspunkt i denna studie är socialkonstruktivistisk. Vi redogjorde i det inledande avsnittet utifrån egen förförståelse om hur hedersrelaterade förtryckande attityder kan betraktas som sociala konstruktioner, där strukturer uppkommer genom till exempel traditioner i familjer. Vi klargjorde även att vi tror att det hedersrelaterade förtrycket kan påverkas och med de rätta metoderna utplånas. Enligt det socialkonstruktivistiska perspektivet skapar individer sin verklighet efter socialt delade representationer. Det har under intervjuerna framkommit att intervjupersonerna anser att media ger en felaktig bild av det hedersrelaterade våldet och vi menar att media således är medskapare till de rådande föreställningar som finns idag kring vad hedersrelaterat våld är, om dess offer och dess gärningsmän och vad det hedersrelaterade våldet kan ha sin orsak i.

I resultatet presenteras kultur som något föränderligt kollektivt medvetande som skapas i samspel individer emellan. Vi finner, liksom intervjupersonerna, att det hedersrelaterade förtryckets skapas och bevaras genom sociala konstruktioner, där kultur har en avgörande roll för dess bibehållande. Det hedersrelaterade förtrycket kan enligt resultatet te sig olika i olika kulturer, familjer och släkter.

Vi ser att hemmet är basen där internalisering av normer skapas och förmedlas vidare generationer emellan. Den patriarkala familjen betraktas som en helhet, där män fostras till kontroll över kvinnorna, fostran som vi anser har sin orsak i förväntningar på hur män och kvinnor skall vara. Resultatet visar att det hedersrelaterade förtrycket inte är en följd av en individuell handling, utan att det sker på uppdrag från kollektivets egna normsystem. Detta kan enligt oss skapa en kulturell krock, då den patriarkala familjens sammanhållning skiljer sig från kulturer där individen själv styr sina handlingar utan påtryckning av ett kollektiv.

Resultatet visar att kvinnor och män kan drabbas av hedersrelaterat förtryck om de bryter mot uppsatta normer, ibland behövs endast ett rykte för att en person skall drabbas. Vi ser en tydlig skillnad på vad som förväntas av kvinnor och vad som förväntas av män. Detta trots att alla kvinnor och män, enligt FN:s konvention om mänskliga rättigheter, skall ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter.

Vi har även tagit del av hur det kan upplevas att komma som invandrare till Sverige. Den första tiden i Sverige kan betraktas som en krissituation, där individer inte är mottagliga för att ta in information om exempelvis rättigheter och skyldigheter i det nya landet. Många kvinnor och män kommer inte ut i samhället och lär sig inte det svenska språket. Detta bidrar även till bristande kunskaper om hur myndighetssystemet fungerar. Vi anser såsom våra intervjupersoner att det finns risker för isolering och utanförskap, dock visar resultatet även på att kvinnor kan få nya möjligheter i och med invandringen.

Sociala konstruktioner förändras genom samspel individer emellan och vi kan se att de personer vi intervjuat har samma tankar om att de hedersrelaterade attityderna är föränderliga. Frivilligorganisationernas påverkansarbete sker genom att skapa dialog. Gemensamt arbetar de för att ändra lagstiftning och förändra attityder riktat mot flera nivåer i samhället. Intervjupersonernas arbete riktar sig mot ledande personer på deras arenor. Detta sker genom föreläsningar och utbildningar med stöd av respekterade informatörer. Genom att våga lyfta känsliga frågor och föra dialog får individer ta del av information kring hur normer och regler är i Sverige. De får möjlighet att sprida informationen vidare och på så sätt bli förebilder för sin nästkomma. Det handlar enligt intervjupersonerna om ett långsiktigt preventivt arbete som ger människor möjlighet till nya perspektiv och bättre integrering in i det svenska samhället.

Slutdiskussion

Inledningsvis sökte vi kunskaper och djupare förståelse om hedersrelaterat förtryck, både om dess bakomliggande orsaker och hur man preventivt kan arbeta för att förändra hedersrelaterade attityder. Vi startade vår resa med förhoppning om att få bekräftelse på att attityderna går att förändra och vi kan nu belåtet konstatera att detta stämmer. Vi har kommit fram till att värderingar går att påverka genom att skapa dialog, men vi har även förstått att detta är en lång process. Vi tror att media med sin makt skulle kunna hjälpa processen framåt

genom att mer rikta in sig på hur det hedersrelaterade våldet verkligen ter sig och inte ge en bild av att det enbart är kvinnor som drabbas och att män är förövare. I och med vår intervju med en representant från RFSL fick vi ytterligare perspektiv och förståelse för hur det hedersrelaterade förtrycket kan yttra sig, att det till exempel även kan drabba HBT-personer. Vi menar att det behövs en mer nyanserad bild av det hedersrelaterade förtrycket, med fokus på långsiktigt lösningsarbete och inte bara på de bakomliggande orsakerna till förtrycket. Vi tror att politiker behöver en vidare förståelse för detta ämne och att media bör förmedla en mer rättvis bild av vad hedersrelaterat förtryck verkligen är. Detta eftersom vi anser att politiker och media är sådana maktorgan som både kan påverka och förändra.

Efter våra intervjuer såg vi flera möjliga orsaker till varför hedersrelaterat förtryck existerar i Sverige. Det är enligt oss och våra intervjupersoner viktigt att nyanlända invandrare får ta del av de mänskliga rättigheter och skyldigheter som råder i Sverige. Vi har insett att människor som kommer till Sverige befinner sig i en krissituation och därmed inte är mottagliga för ta in all information. Likt en av våra intervjupersoner uppgav så anser vi att informationen måste repeteras, om och om igen.

Litteratur och intervjuer har visat att många invandrade grupper ofta söker sig till områden där landsmän bor och att detta ibland skapar tendenser till isolering. Isoleringen bidrar till att invandrare kan bibehålla gamla värderingar och traditioner och de har därmed små möjligheter till förändring. Vi har sett hur attityder och normer fastställs inom respektive grupper och att dessa inte kan förändras utan samspel med andra normsystem. Resultatet blir att många invandrare fortsätter att leva inom patriarkala strukturer med kollektivt tänkande, vilket innebär att de därmed bevarar gamla värderingar. Det arbete frivilligorganisationerna gör är att försöka förändra dessa attityder genom dialog. De öppnar upp för att invandrare ska få ta del av hur det svenska samhället fungerar, om mänskliga rättigheter och normer i Sverige. Frivilligorganisationerna arbetar för att förändra sociala konstruktioner och med att få till en fungerande integration.

Besvarandet av frågeställningar

Vilka möjliga orsaker finns till att det hedersrelaterade förtrycket existerar i Sverige?

De möjliga bakomliggande orsaker vi har funnit ligger i linje med vad tidigare forskning har visat. Det är synen på hur män och kvinnor skall vara i en viss kultur, patriarkatet och betydelsen av kollektivet som står för en väsentlig del av de bakomliggande förklaringarna till förtrycket. Varför det hedersrelaterade förtrycket existerar i Sverige beror på en misslyckad integration, som har medfört bland annat isolering, bristande svenska språkkunskaper och få kunskaper om det nya landets normer och värderingar. Det handlar om sociala konstruktioner som skapats och bevarats genom samspel individer emellan.

Hur kan det hedersrelaterade förtrycket yttra sig?

De som lever i strukturer som inte tar avstånd från hedersrelaterat förtryck och bryter mot uppsatta normer och värderingar, kan drabbas av det hedersrelaterade förtrycket. Det kan handla om sexuella relationer som inte är godkända av kollektivet, släkten. Själva handlingen anses av många inte vara en individuell handling utan snarare en kollektiv sådan. Det hedersrelaterade förtrycket kan yttra sig på många olika sätt i olika kulturer, bland annat genom isolering, utfrysning, psykisk och fysisk misshandel och i allra värsta fall genom mord.

Hur arbetar frivilligorganisationerna för att förändra de hedersrelaterade förtryckande attityderna?

Frivilligorganisationerna arbetar preventivt på olika samhällsnivåer utifrån mänskliga rättigheter. De arbetar för att förändra hedersrelaterade förtryckande attityder. Arbetet sker till stor del genom att söka starka ledare som kan sprida budskapet vidare, till exempel genom att ge föreläsningar och vara goda förebilder för andra. De försöker även påverka politiker att förändra integrationspolitiken.

Slutsatser

Det hedersrelaterade förtrycket handlar i grund och botten om bevarandet av föreställningar och brott mot uppsatta normer. Det handlar om att sociala konstruktioner inte fått en chans att förändras. Det svenska samhället har inte lyckats förmedla de mänskliga rättigheter och värderingar som råder i Sverige, mycket på grund av att det förs en icke fungerande integrationspolitik. Vi menar att det handlar om att våga lyfta frågan. Politikerna måste se verkligheten. Individens rättigheter och skyldigheter måste lyftas omedelbart då invandrarna anländer till Sverige. De befinner sig, som tidigare skrivits, i en krissituation och har givetvis svårt att ta in det som sägs. De värderingar, rättigheter och skyldigheter som existerar i Sverige måste därför upprepas. Detta skulle kanske kunna ske på ett naturligt sätt om de infödda svenskarna och invandrarna tillsammans möttes på samhällets alla arenor; i bostadsområden, på arbetsplatser och så vidare. Så är dock inte alltid fallet idag. Alltför många invandrare lever isolerade från det svenska samhället. Det handlar om att finna starka ledare som vågar tala om det som för många andra människor är tabubelagt. Vi menar också att media måste våga ge en mer rättvis bild av problemet. För att få bukt med det hedersrelaterade förtrycket måste vi, samhället, våga lyfta frågan. Det hedersrelaterade förtryckande attityderna går att förändra, men det är en lång process.

Sammanfattningsvis kan konstateras att vi under studiens gång har erhållit mer kunskaper och djupare förståelse för hedersrelaterat förtryck och hur man kan arbeta för att förändra dessa attityder. Vi hoppas att vi har lyckats förmedla den helhetsförståelse som vi själva har fått och att denna kunskap kan hjälpa alla de som kommer i kontakt med det hedersrelaterade förtrycket.

Metodkommentarer

I denna studie har vi använt oss av en hermeneutisk och fenomenologisk strategi. Vi har fokuserat på vad litteraturen visat och utgått från egen förförståelse och vissa teorier. Samtidigt har vi låtit våra intervjupersoner berätta fritt utifrån egna upplevelser, där vi lät vår förförståelse finnas inom parentes. Vi har sökt helhetsförståelse genom att söka svar från delar till helhet. Under studiens gång har vi dock upplevt det svårt att dela in detta komplexa ämne i olika delar. Vi menar att allting egentligen hänger ihop. Därav skulle denna studie ha kunnat genomföras utifrån ett intersektionalistiskt perspektiv. Eriksson Zetterquist & Styhre (2007) skriver i boken *Organisering och intersektionalitet* hur ett nytt perspektiv lyftes fram i början av 1980-talet, då det påtalades att feminister från USA enbart studerade kön med utgångspunkt från sitt eget perspektiv. Detta handlar om det intersektionalistiska perspektivet, ett perspektiv som kan användas för att studera hur olika kategorier som till exempel genus, etnicitet, sexualitet och kön samverkar med varandra. Perspektivet visar på att en individs handlande kan vara beroende av personliga erfarenheter på flera plan och perspektivet kan således ge förståelse för de sociala kategorier individen ingår i och är med och konstruerar.

Att inta ett intersektionalistiskt perspektiv innebär att kontinuerligt skifta mellan olika perspektiv, lyfta fram och betona olika aspekter. Detta möjliggör mer rikhaltiga analyser som på så sätt kan ge en mer mångfacetterad bild av individen (Eriksson Zetterquist & Styhre, 2007). Under resans gång insåg vi att allt hänger samman. Vi upplevde att det var svårt att särskilja vissa perspektiv från varandra. Kulturen, patriarkatet, genus och de mänskliga rättigheterna, alla är de sammanflätande med varandra.

Förslag till fortsatt forskning

Innan vi påbörjade vår uppsats var vi intresserade av att genomföra intervjuer med män med hedersrelaterade förtryckande attityder. Anledningen till att vi inte verkställde detta beror till viss del på att vi inte visste om vi skulle lyckas få tag på män som skulle svara sanningsenligt på våra frågor samt på att vi blev avrådade från många då detta anses vara en mycket känslig fråga. Vi känner dock fortfarande att detta skulle vara intressant och vi menar dessutom att det måste göras undersökningar ute på invandarmännens arenor.

Vad som också har väckts inom oss är en stor undran över hur introduktionen ser ut för de nyanlända invandrarna och när frågan om hedersrelaterat förtryck tas upp. Det skulle även vara mycket intressant att ta del av hur invandrare upplever att integreringen i det svenska samhället har fortlöpt, hur frågan om hedersrelaterat förtryck har tagits upp och vad de tror skulle vara bra att förändra. Intressant vore även att undersöka hur politikerna tänker kring detta ämne. Hur menar de att man ska arbeta för att få bukt med det hedersrelaterade förtrycket och hur kan man arbeta för att bättre integrera invandrarna in i det svenska samhället?

En ytterligare fundering som har vuxit fram under vårt arbete med denna uppsats är hur killarna i Sharaf Hjältar och de andra som vågar bryta mot de uppsatta normerna, hanterar följderna av sin egen attitydförändring. Vi undrar hur de själva anser att förändringsarbetet har påverkat dem och deras liv. Vad har de fått betala för att de har vågat lyfta frågan?

Referenser

- Ahmadi Lewin, F & Lewin, B. (2003). Sexualitet och heder. I Nader Ahmadi (Red.). *Ungdom, kulturmöten, identitet* (pp. 139-158). Stockholm: Liber.
- Bremer, S. Brendler Lindqvist, M & Wrangsjö B. (2006). *Ungdomar och hedersrelaterat våld Om transkulturellt behandlingsarbete*. Rädda Barnen. Stockholm: Fälth & Hässler.
- Darvishpour, M. (2004). *Invandrarkvinnor som bryter mönstret*. Lund: Liber.
- De los Reyes, P. (2003). *Patriarkala enklaver eller ingemansland? Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige*. Integrationsverkets skriftserie IV. ISSN 1651-1425. Integrationsverket.
- Eldén, Å. (2003). *Heder på liv och död. Våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*. Edsbruk: Akademitryck.
- Eriksson Zetterquist, U & Styhre, A. (2007). *Organisering och intersektionalitet*. Malmö: Liber.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H & Wängnerud, L. (2005). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad* (2:a rev.uppl.). Stockholm. Norstedts Juridik.
- Frenning, A. (2003). *Förtryck i hederns namn. Rapport från ett seminarium*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Gemzöe, L. (2004). *Feminism*. Stockholm: Bilda Förlag.
- Hammarberg, T. (2003). *Mänskliga rättigheter. Konventionen om barnets rättigheter*. Skriftserien UD info. ISBN 91-7496-325-2. Stockholm: Edita Norstedts Tryckeri.
- Hirdman, Y. (1990). *Genussystemen*. I Maktutredningens huvudrapport: Demokrati och makt i Sverige, SOU 1990: 44, kap 3 (pp. 73-116). Ur artiklar till välfärdsstaten i sociologisk belysning utgiven av Institutionen för socialt arbete. Stockholm.
- Honig, B. (2002). Min kultur fick mig att göra det. I Susan Moller Okin (Red.). *Mångkulturalism – kvinnor i kläm?* (pp. 43-49). Uddevalla: Daidalos.
- Jemteborn, A. (2005). *Å stå på sig, på egna ben. En fallstudie om en flicka i en hederskultur och hennes motstånd mot att inordna sig efter släktens krav*. Rapport i socialt arbete nr 116-2006. Stockholms Universitet. Institutionen för socialt arbete. Edsbruk: Akademitryck.
- Kamali, M. (1999). *Varken familjen eller samhället. En studie av invandrarungdomars attityder till det svenska samhället*. Stockholm: Carlssons.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, S. (2005). Kvalitativ metod – en introduktion. I Sam Larsson, John Lilja & Katarina Mannheimer (Red.). *Forskningsmetoder i socialt arbete* (pp. 91-128). Lund: Studentlitteratur.

- Lilja, J & Larsson, S. (2005). Organisationsanalys. I Sam Larsson, John Lilja & Katarina Mannheimer (Red.). *Forskningsmetoder i socialt arbete* (pp. 305-333). Lund: Studentlitteratur.
- Lundström, T & Svedberg, L. (1998). *Svensk frivillighet i internationell belysning – en inledning*. Särtrycksserien nr 101. Ur Socialvetenskaplig tidskrift 1998 nr 2-3 (pp. 106-127). Institutionen för socialt arbete, Stockholms Universitet.
- Meeuwisse, A & Sunesson, S. (1998). *Frivilliga organisationer, socialt arbete och expertis*. I Socialvetenskaplig tidskrift nr 2-3 (pp. 172-193). Ur artiklar till välfärdsstaten i sociologisk belysning utgiven av Institutionen för socialt arbete. Stockholm.
- Meeuwisse A & Swärd, H. (2006). Vad är socialt arbete? I Anna Meeuwisse, Sune Sunesson & Hans Swärd (Red.). *Socialt arbete. En grundbok* (pp. 285-299). Stockholm: Natur och Kultur.
- Okin Moller, S. (2002). *Mångkulturalism – kvinnor i kläm?*. Uddevalla: Daidalos.
- Olsson, C. (2004). *Hedersrelaterad brottslighet. Ur en kriminalteknikers synvinkel*. (Specialarbete vid kriminalteknisk grundkurs). Tekniska Roteln i Örebro.
- Olsson, H & Sörensen, S. (2004). *Forskningsprocessen. Kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Payne, M. (2002). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Regeringskansliet. (2005). *Patriarkalt våld som hot mot mänsklig säkerhet. En kartläggning av åtgärder mot patriarkalt våld och förtryck, särskilt i hederns namn, mot kvinnor och homo- och bisexuella samt transpersoner*. Stockholm: EO Print.
- Reyes, M P. (2005). *Resursteam mot hedersrelaterat våld. Stöd till myndigheter för utsatta ungdomar* (2:a uppl.). Stockholm: Länsstyrelsen i Stockholms Län.
- Reyes, M P. (2005). *Stina IV – Länsstyrelsens arbete mot hedersrelaterat våld*. Rapport 2005:19. ISBN 91-7281-188-9. Länsstyrelsen i Stockholms Län.
- Schiratzki, J. (2000). *Barnets bästa i ett mångkulturellt samhälle – en rättsvetenskaplig undersökning*. Juridiska Fakulteten, skriftserien nr 63. Stockholm: Elanders Gotab.
- Schlytter, A. (1999). *Kön och juridik i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Schlytter, A. (2004). *Rätten att själv få välja. Arrangerade äktenskap, kön och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Sjögren, A. (2003). Kulturens roll i identitetens byggande. I Nader Ahmadi (Red.). *Ungdom, kulturmöten, identitet* (pp. 17-48). Stockholm: Liber.
- Skytte, M & Montesino, N. (2006). Kulturella perspektiv inom socialt arbete. I Anna Meeuwisse, Sune Sunesson & Hans Swärd (Red.). *Socialt arbete. En grundbok* (pp. 285-299). Stockholm: Natur och Kultur.

SOU 1993:82. Frivilligt socialt arbete. Kartläggning och kunskapsöversikt.
Socialtjänstkommittén. Stockholm: Norstedts Juridik.

Utrikesdepartementet. (2005). *Mänskliga rättigheter. FN's konvention om mänskliga rättigheter*. Stockholm: Elanders Gotab.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk -samhällsvetenskaplig forskning*. ISBN: 91-7307-008-4. Stockholm: Elanders Gotab.

Wenneberg, S B. (2001). *Socialkonstruktivism – positioner, problem och perspektiv*. Helsingborg: Liber.

Wikan, U. (2003). *En fråga om heder*. Stockholm: Ordfront.

Elektroniska källor

www.fryshuset.se

<http://www.fryshuset.se/wlt/917CDEE8-CC11-48CC-ACD4-D58E609071C8.wlt>

[läst 2007-03-28].

www.paraplyprojektet.se

<http://www.paraplyprojektet.se/nyheter/det-finns-ingen-speciell-hederskultur/>

[läst 2007-02-27].

www.rb.se

<http://www.rb.se/sv/FaktaOmBarn/>

[läst 2007-03-28].

www.rfsl.se

<http://www.rfsl.se/?p=109>

[läst 2007-03-29].

Bilagor

Bilaga 1. Bakgrund till C-uppsats

Hej!

2007-04-11

Sänder här delar ur vårt PM.

Bakgrund

Vi vill med denna uppsats försöka förstå de bakomliggande orsakerna till det hedersrelaterade förtryckande inställningarna samt få en inblick i hur man kan arbeta med attitydförändring. Då litteraturen främst behandlar detta ämne med fokus på kvinnans situation, tyckte vi att det skulle vara intressant att få intervjua män med hedersrelaterade förtryckande inställningar, för att på så sätt nå kärnan till attityderna, men vi insåg snart svårigheterna med detta. Att finna män som helt öppet talar om vilka attityder de har till detta känsliga ämne kändes som en omöjlig uppgift. Vi ställde oss tvivlande till att vi skulle lyckas få sanningsenliga svar på våra frågor och vi kände en viss rädsla för att kränka dem i deras uppfattning. Vi söker därför svar på våra frågor genom att undersöka vad personer inom några frivilligorganisationer uppfattar som bakomliggande orsaker till de hedersrelaterade förtryckande inställningarna och genom att undersöka hur dessa organisationer arbetar för att förändra dessa attityder.

Vi tänker att troliga bakomliggande orsaker till varför vissa män har hedersrelaterade förtryckande inställningar kan analyseras utifrån ett kulturellt perspektiv samt utifrån ett patriarkalt perspektiv. Det kulturella perspektivet hjälper oss att se hur olika värderingar och inställningar kan uppstå i olika kulturer och det patriarkala perspektivet belyser en samhällsordning där manligt genus är överlägsen det kvinnliga och mannens makt över kvinnan tydliggörs.

Vi är mycket nyfikna på området hedersrelaterade förtryckande inställningar och det skulle vara intressant att få ta del av hur man kan arbeta för att förändra dessa attityder. Vi anser att attitydförändring handlar om preventivt arbete. Att enbart rikta in resurser på hur man kan hjälpa flickor/kvinnor som utsätts för det hedersrelaterade våldet innebär att man inte inriktar sig på att finna orsaken till problemet och att på så sätt få stopp på det.

Vår utgångspunkt i denna kvalitativa studie är socialkonstruktivistisk. Vi menar att det hedersrelaterade förtryckande inställningarna är sociala konstruktioner, strukturer oavsiktligt skapade genom handlingar. Strukturerna uppkommer genom föreställningar och värden och kan till exempel skapas genom individuella överenskommelser eller genom starka traditioner i familjer. Vi menar därmed att de hedersrelaterade förtryckande inställningarna är föränderliga, att de går att påverka och att det med de rätta metoderna även är möjliga att utplåna.

Syfte

Syftet med denna C-uppsats är att undersöka hur frivilligorganisationer arbetar med hedersrelaterade förtryckande attityder samt att få en uppfattning om bakomliggande orsaker till att dessa attityder existerar.

Frågeställningar

- Hur arbetar frivilligorganisationerna med hedersrelaterade förtryckande attityder?
- Vilka bakomliggande orsaker finns till att dessa attityder existerar?

Litteraturbearbetning

När vi startade vår sökprocess var vi på det klara med att vi skulle skriva en C-uppsats om hedersrelaterat våld, men vi hade inte bestämt utifrån vilket perspektiv vi skulle belysa området. Vi började med att undersöka vad som tidigare fanns skrivet på området och vilka perspektiv som tidigare hade uppmärksammats. Vi valde ut litteratur av författare som återkom i flera uppsatser och referenslistor och började läsa in oss på området hedersrelaterat våld och heder. Vi plockade fram den litteratur som vi upplevde relevant och bäst lämpad för vårt forskningsområde. Artiklar och referenslistor ledde fram till ledande forskare på området.

Under litteraturbearbetningen ifrågasatte vi oss om vi skulle kunna nå de män vi önskade. Vi hade även en viss osäkerhet kring om vi skulle få sanningsenliga svar och lyckas mäta det vi avsåg. Med kunskap i bagaget och stort engagemang sökte vi oss vidare mot dem som kan tänkas arbeta med att förändra attityder kring hedersrelaterade förtryckande inställningar. I litteraturen fann vi ett flertal frivilligorganisationer som aktivt arbetar med attitydförändringar hos den målgrupp vi inriktat oss på. Enligt Reyes (2005, s 15) står frivilligorganisationer för det primära stödet till vuxna utsatta för hedersrelaterat förtryck och några frivilligorganisationer har under åren 2004-2005 av Länsstyrelsen i Stockholm beviljats ekonomiskt stöd för attitydförändringsarbete kring jämställdhetsfrågor och hedersrelaterade förtryckande inställningar. Vår nyfikenhet kring ämnet växte och vi hade nu ringat in vårt primära syfte för denna studie – att undersöka bakomliggande orsaker till hedersrelaterade förtryckande inställningar och att få en inblick i hur några frivilligorganisationer arbetar med att förändra dessa attityder.

Vi fann bland annat resultat från gruppdiskussioner hösten 2004 genomförda på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne Län. Under ett rådslag med 40 representanter från olika frivilligorganisationer föreläste bland annat Rädda Barnen om deras attitydpåverkande arbete. I diskussioner framkom det att organisationerna till viss del arbetar med attitydpåverkan genom att skapa nätverk och medvetandegöra "barnets rätt" ur ett barnrättsperspektiv och poängterade vikten med att skapa gemensamma mötesplatser och att låta män från olika grupper träffas och genomföra värderingsövningar

Urval

Vi har funnit ett flertal frivilligorganisationer i Stockholm som aktivt arbetar med attitydförändringar hos den målgrupp vi inriktat oss på. I Frennings skrift *Förtryck i hederns namn* (2003, s 40) utgiven av Rädda Barnen kan vi utläsa att det inte är lätt att ändra på människors värderingar och att det handlar om långa processer. I skriften genomförs en diskussion kring att lyssna till etniska organisationer och att det finns de som har aktiva medlemmar som arbetar med förändring av gamla traditioner. Reyes (2005, s 17) skriver att föreningar bildade på etnisk och/eller religiös grupp verkar ha styrelser som är medvetna om

problem och behov som finns bland deras medlemmar och att de verkar ha en ärlig och engagerad vilja att förändra det. Dock skriver hon att mycket tyder på att de behöver stöd med metoder och kompetens.

Bearbetning, resultat och analys

Vår förhoppning är att omgående efter intervjutillfällena transkribera det inspelade materialet för att därefter lyfta fram och stapla upp de faktiska grundtankarna som uppkommit under intervjuerna. En strategi vi har för avsikt att ta till är att lyfta fram utsagor i form av citat och att meningskoncentrera berättelser. Efter att ha ställt samman alla teman, citat, sammanfattande meningar, egna tolkningar och analyser hoppas vi på att en gemensam sammanfattning mynnar ut i en diskussion. Förhoppningsvis leder diskussionen fram mot nya frågor och förslag på fortsatt forskning inom eller kring vårt ämnesområde.

Etiska överväganden

Vi har studerat Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2002) och tagit del av vilka etiska regler vi har att förhålla oss till. Vi kommer klargöra deras frivillighet i undersökningen, att full anonymitet kommer att råda och att klart material kommer att sändas till dem för godkännande innan tryckning. Vi kommer även att ha i åtanke om rapporten kan ha möjliga konsekvenser för våra intervjupersoner och andra individer. Detta skriver vi även i de brev vi sänder till informanterna, innan intervjuerna äger rum.

Med detta material hoppas vi att ni har fått tillräcklig inblick i vår C-uppsats för att kunna hjälpa oss att besvara våra frågeställningar.

Vänliga hälsningar

Marie Bergfeldt & Pia Bergman

Bilaga 2. Intervjubrev

Stockholm 2007-04-03

Hej

Vi är två studenter vid Socialhögskolan i Stockholm som läser vår sista termin till socionomer. Vi skriver just nu en C-uppsats om hedersrelaterade förtryckande inställningar och hur man kan arbeta för att förändra dessa attityder.

Vi kommer att använda oss av en kvalitativ metod och hoppas på att få göra intervjuer med personer som arbetar med attitydförändringsarbete av hedersrelaterade förtryckande inställningar.

Vårt urval i studien är frivilligorganisationer vi uppmärksammat i litteratur om hedersrelaterat attitydförändringsarbete. Vi tror att ni kan ge oss svar på de frågeställningar vi satt upp inför uppsatsen. Vår förhoppning är att kunna genomföra enskilda intervjuer och att någon/några i er organisation som arbetar med attitydförändring vill ställa upp under en 45-60 minuters lång intervju, under vecka 15-16. Vi är öppna för förslag vad gäller tid och plats för intervjuerna.

Vi kommer att utgå från Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, vilket bland annat innebär att:

- Den information som vi får ta del av under intervjuerna kommer vi enbart att använda för att uppfylla C-uppsatsens syfte.
- Innan intervjuerna genomförs kommer vi att inhämta samtycke från uppgiftslämnarna.
- Medverkandet är frivilligt. Ni bestämmer på vilka villkor ni vill delta, har rätt att avbryta intervjun när ni vill och kan undvika att besvara vissa frågor. Vi kan utlova anonymitet vad gäller namn och andra uppgifter om så önskas.

Den information från intervjuerna vi kommer att använda oss av i uppsatsen har vi för avsikt att sända åter till uppgiftslämnarna för godkännande.

Vetenskapsrådets hemsida är www.vr.se om ni önskar ta del av vilka övriga forskningsetiska principer vi kommer att utgå från.

Vi kommer att höra av oss inom några dagar och hoppas på ett gott samarbete!

Vid frågor nås vi via e-post:

xxxxxxxxxxxxx@hotmail.com, xxxxxxxxxxxxxxx@hotmail.com

eller via mobiltelefon 073- xxx xx xx (Pia) och 070- xxx xx xx (Marie)

Med vänliga hälsningar Marie Bergfeldt & Pia Bergman

Bilaga 3. Intervjuunderlag

Beskrivning av frivilligorganisationens verksamhet

- Utåtriktad/inåtriktad
- Nivå/er på arbetet, individ/grupp/samhällsnivå
- Rikstäckande/regional verksamhet
- Ideologi/idé
- Samarbetsorgan
- Uppsatta mål
- Metoder
- Målgrupper

Orsaker till det hedersrelaterade förtrycket i Sverige

- Kollektivet/släkten/familjen
- Patriarkatet
- Heder
- Kulturen
- Religionen
- Sexualiteten
- Jämställdhet
- Invandring
- Integration

Förtryckets yttrande

- Fysiskt
- Psykiskt
- Socialt
- Vem drabbas
- Vem driver
- Vem utför

Övrigt

- Medias bild
- Personlig drivkraft i arbetet
- Övrigt att tillägga